

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

Pirmā līmeņa profesionālā augstākās izglītības studiju programma

Pirmsskolas skolotājs

LINDA RAILA

Jaunākās pirmsskolas vecuma bērnu pašapkalpošanās prasmju pilnveide radošās rotaļās

Kvalifikācijas darbs

Darba Vadītājs

Profesore
Akadēmiskais amats

Dr.paed.
Zinātniskais /
akadēmiskais grāds

Maruta Sīle
Vārds, uzvārds

Paraksts

RĪGA 2018

ANOTĀCIJA

Kvalifikācijas darba autore: Linda Raila

Kvalifikācijas darba tēma: Jaunākās pirmsskolas vecuma bērnu pašapkalpošanās prasmju pilnveide radošās rotaļās

Pētījuma mērķis: pētīt 2-3 gadīgu bērnu pašapkalpošanās prasmju veicināšanas iespējas radošajās rotaļās.

Lai sasniegtu mērķi, darba autore **pirmajā nodaļā** analizējusi zinātnisko literatūru par pirmsskolas vecumposma bērnu pašapkalpošanās prasmēm, to attīstību veicinošiem un kavējošiem faktoriem un radošo rotaļu izmantošanas iespējām 2-3 gadīgu bērnu pašapkalpošanās prasmju veicināšanā.

Kvalifikācijas darba **otrajā nodaļā** atspoguļots veiktais empīriskais pētījums, kurā ir pamatota izvēlētā pētījuma metodoloģija, raksturota pētījuma gaita. Sniegts grupas bērnu raksturojums pētāmās tēmas aspektā. Sniegts radošo rotaļu apraksts pašapkalpošanās prasmju veicināšanā, kā arī pētīti un analizēti pašapkalpošanās prasmju kritēriji un to attīstības dinamika pētījuma periodā.

Darba noslēgumā izstrādāti teorētiskā un empīriskā pētījuma secinājumi.

Pētījuma sākumā izvirzītā **hipotēze**- 2-3 gadīgu bērnu pašapkalpošanās prasmes radošajās rotaļās tik sekmētas, ja pedagogs rosinās un iedrošinās bērnus patstāvīgi veikt ar pašapkalpošanās procesiem saistītās aktivitātes un radīs vecumposmam atbilstošu vidi šo prasmju attīstības veicināšanai, ir **apstiprinājusies**.

Darbs sastāv kopumā no 41 lpp, darbā ir iekļauti 15 attēliem, 3 tabulām un izmantoti 30 literatūru avotu.

Atslēgvārdi: Pašapkalpošanās prasmes, radošās rotaļas, attīstības sekmēšana, patstāvība.

Abstract

Qualification's paper author: Linda Raila

The subject of the study: Improvement of self-help skills through creative plays for preschoolers.

The purpose of the research: Study the possibilities of development in self-help skills in creative games of 2-3-year-old children.

In order to achieve the target, author of the thesis in **first section** has analyzed scientific literature about self-help skills of children aged pre-school, the factors contributing and hindering their development and the use of creative games for developing self-help skills of 2-3years old children.

In **second section** empirical study is reflected, where the chosen research methodology is justified and characterized course of the study. A description of the children of the group in the subject matter is provided. A description of creative games in promoting self-help skills has been provided and self-help skills criteria and their development dynamics have been studied and analyzed during the study period.

The work concludes with the conclusions of the theoretical and empirical study.

The **hypothesis** at the beginning of the study - self-help skills of 2-3-year-olds in creative games are promoted if the teacher encourages children to carry out self-help activities independently and creates an adequate environment for promoting the development of these skills, **has been confirmed**.

The work consists of a total of 41 pages, including 15 images, 3 tables and 30 sources of literature.

Keywords: Self-help skills, creative games, promotion, independence.

Saturs

Ievads.....	5
1. Pašapkalpošanās prasmju raksturojums pirmsskolā.....	7
1.1. Pašapkalpošanās prasmju būtība un attīstības nosacījumi.....	7
1.2. Pašapkalpošanās prasmju raksturojums 2-3 gadus veciem bērniem	9
1.3. Pašapkalpošanās prasmju veicināšana radošajās rotaļās.....	17
2. Pētījums par jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu pašapkalpošanās prasmju pilnveidi radošajās rotaļās.....	21
2.1. Pētījuma bāzes un izmantoto metožu raksturojums	21
2.2. Bērnu grupas raksturojums	23
2.3. Pētījuma norise.....	26
2.4. Pētījuma rezultātu analīze	30
Secinājumi	38
Izmantotās literatūras saraksts	39
PIELIKUMI.....	41

Ievads

Pirmsskolas vecumposmā ir svarīgi bērnam mācīt ieradumus attiecībā uz tīrību un kārtību. Agrīnajā vecumposmā bērni var apgūt visas nepieciešamās pašapkalpošanās prasmes, mācīties izprast to nozīmīgumu, samērā ātri, viegli un pareizi tās izpildīt ikdienā. Agrīnajā pirmsskolas vecumposmā bērnu pašapkalpošanās prasmju apguve ietekmē bērnu veselību, atbilstošas uzvedības un prasmju audzināšanu, īpaši sabiedriskajās vietās. Līdz ar to, bērnu pirmajai socializācijas un audzināšanas vietai ir liela nozīme, dažādu prasmju mācīšanās kontekstā, tai skaitā - pašapkalpošanās.

Pirmsskolas bērna personība attīstās apgūstot, vecāko paaudžu sociālo pieredzi, nepārtrauktā saskarsmē un sadarbībā ar cilvēkiem (vecākiem, radniekiem, pedagogiem, svešiem cilvēkiem). Iegūtā pieredze veido emociju un jūtu, prasmju, paradumu un zināšanu dinamisku sistēmu, arī pašapkalpošanās prasmēs.

Var apgalvot, ka pašapkalpošanās prasmju pilnveide bērnam 2-3 gadu vecumā ir atkarīga ne tikai no ģimenes audzināšanas pamatvērtībām un prasmēm, bet arī bērnudārzā apgūstamajām prasmēm un veidu, kādā bērns tiek iepazīstināts ar apgūstamo prasmi un tās nepieciešamību ikdienā. Pašapkalpošanās prasmes bērnam veidojas dzīves laikā un pirmsskolas vecumposms ir tas vecums, kad bērni visātrāk apgūst jaunas lietas un ikdienas dzīvei nepieciešamās pamatprasmes, t.s., arī pašapkalpošanās prasmes.

Pētījuma aktualitāte ir saistīta ar to, ka tieši pirmsskolas vecumposmā notiek personisko īpašību un prasmju veidošanās un izteikta vēlēšanās patstāvīgi darboties. Līdz ar to, viens no svarīgākajiem šīs darbības veidiem pirmsskolas vecumā ir tieši pašapkalpošanās prasmes. Turklāt mūsdienās ir novērojama tendence, ka ģimenēs vecākiem ir vēlme aizvietot bērna darbības attiecībā uz pašapkalpošanās prasmju attīstību, tādā veidā ierobežojot bērna iniciatīvu vai vēlēšanos apgūt kādu no pašapkalpošanās prasmēm patstāvīgi. Tas savukārt var radīt bērnam nevēlēšanos apgūt noteiktas prasmes. Tādēļ ir jāņem vērā, ka bērna pašapkalpošanās prasmes ir vērstas uz paša bērna sevis apkalpošanu (higiēnu, ģērbšanos, ēšanu, u.c.).

Pašapkalpošanās prasmes veidojas audzināšanas ietekmē, pie noteikta bērna attīstības līmeņa (sīkās motorikas, redzes, dzirdes, domāšanas, uzmanības). Ja bērniem būs attīstītas pašapkalpošanās prasmes, tad bērns vieglāk spēs adaptēties dzīvei mūsdienu sabiedrībā.

Pētījuma objekts: Pašapkalpošanās prasmes.

Pētījuma priekšmets: Radošās rotaļas pašapkalpošanās prasmju veicināšanā.

Hipotēze: 2-3 gadīgu bērnu pašapkalpošanās prasmes radošajās rotaļās tiks sekmētas, ja pedagogs rosinās un iedrošinās bērnus patstāvīgi veikt ar pašapkalpošanās procesiem saistītās aktivitātes un radīs vecumposmam atbilstošu vidi šo prasmju attīstības veicināšanai.

Pētījuma mērķis: Pētīt 2-3 gadīgu bērnu pašapkalpošanās prasmju veicināšanas iespējas radošajās rotaļās.

Pētījuma uzdevumi:

1. Analizēt teorētisko literatūru par pirmsskolas vecumposma bērnu pašapkalpošanās prasmēm.
2. Pētīt radošo rotaļu izmantošanas iespējas pirmsskolas vecuma bērnu pašapkalpošanās prasmju attīstības veicināšanai.
3. Izstrādāt empīrisko pētījumu.
4. Analizēt iegūtos datus.

Pētījuma metodes:

1. Teorētiskās - literatūras analīze.
2. Novērošana (bērnu).
3. Pedagoģiskā izmēģinājuma darbība.

Kvalifikācijas darba teorētiskais pētījums tiek balstīt uz tādu autoru darbiem kā I.P.Podlasijs, V.S.Seļivanovs, V. Beikers, Lieģeniece, G. Svence, Kozlova un Kasparoviča.

Kvalifikācijas darbs sastāv no ievada, divām nodaļām, secinājumiem, izmantotās literatūras saraksta un pielikumiem.

1. Pašapkalpošanās prasmju raksturojums pirmsskolā

1.1. Pašapkalpošanās prasmju būtība un attīstības nosacījumi

Bērniem pirmsskolas vecumā ir strauju svārstību periods, kurā vērojama pretrunīga uzvedība. Šajā periodā bērnam ir vajadzība būt gan atkarīgam, gan pilnīgi neatkarīgam no pieaugušā.” (Lieģeniece, 1999, 66).

Pašapkalpošanās prasmes ietver sevī - ģērbšanos, tualetes izmantošanu, mazgāšanos, ēšanu un personisko atbildību. Šīs prasmes sniedz lielu ietekmi uz bērna kopējo attīstību. Piemēram, bērni attīsta neatkarības izjūtu caur mācīšanos darīt dažādas lietas un darbības paši bez citu palīdzības un šāda pieredze bērniem var palīdzēt sekmēt pozitīvu sociāli emocionālo attīstību, tādās jomās kā pieķeršanās, pašregulācija, pozitīva pašcieņa un autonomija. Pašapkalpošanās prasmes bērnam ir nepieciešamas, lai būtu neatkarīgs savās ikdienas darbībās un to īstenošanā. (Strategies for Helping Pre-School and School - Age Children Develop Self-Help Skills in the Inclusive Child Care Setting, 2017,5).

Pašapkalpošanās prasmes ir cieši saistītas ar sociālā adaptāciju, kas ir aktīva indivīda vai grupas piemērošanās noteiktiem sociālās sfēras nosacījumiem, sociāliem un materiāliem apstākļiem, normām, vērtībām, un tā ietver:

- adekvātu apkārtējās vides un sevis paša uztveri;
- atbilstīgu attiecību sistēmu un saskarsmi ar apkārtējiem;
- brīvā laika un atpūtas organizēšanu;
- pašapkalpošanās, organizācijas un savstarpējās apkalpošanas prasmi kolektīvā;
- uzvedības maiņu atbilstoši citu cerībām (Arvanova, 2004, Garleja, 2006)

Starp mikrovidi, pieaugušajiem un citiem bērniem mājās, pirmsskolā, lietu pasauli, dabu, utt. un indivīdu - bērnu, veidojas daudzšķautņainas, daudzveidīgas attiecības. Šīs attiecības un ar tām saistītā darbība ļauj bērnam iekšēji apgūt šajās attiecībās atspoguļoto sociālas pieredzes daļu. No makrovīdes un mikrovides bērns saņem savai psihiskajai attīstībai nepieciešamo sociālo informāciju, bet bērna paša darbība ir nepieciešama kā šīs informācijas iekšējās apguves līdzeklis. „Jebkura ārējā iedarbība „iziet” caur bērna iekšējo pasauli, kurai piemīt individuāla savdabība (Lieģeniece, 1992, 9).

Bērna iepazīstināšana ar sabiedrību sākas jau kopš dzimšanas. Pirmie, kas nodod bērnam pieredzi saskarsmē ar citiem cilvēkiem, emocionālā saziņā, ir tuvākie pieaugušie, vispirms māte, jo bērnam ir ļoti svarīgi, lai abi vecāki par viņu rūpējas ne tikai fiziski, bet arī emocionāli. Emocionālas tuvas saskarsmes trūkums bērnībā var atstāt negatīvu ietekmi uz vēlākiem gadiem. Piemēram, bērni nespēj izveidot normālas attiecības ar citiem cilvēkiem, ir

emocionāli. Pozitīva, emocionāla bērna atzišana attīsta viņa drošības izjūtu, pārliecību par sevi, ticību saviem spēkiem” (Svence, 1999, 70).

Audzinašanas darba saturs pašapkalpošanās, veidošanai mūsdienu apstākļos, ietver darba prasmju un zināšanu pakāpenisku attīstību bērniem, darba aktivitātes kā sociālās un personības veiksmīguma nosacījuma apzināšanos.

Bērna darbs tiek iedalīts vairākos veidos:

- fiziskais darbs,
- garīgais darbs,
- intelektuālais darbs. (Бейкер,2004)

I.P.Podlasijs, V.S.Seļivanovs akcentē, ka dalība fiziskā darbā ir izšķirošais faktors rakstura, dzīves pārliecības formēšanā. Fiziskais darbs ir daudzveidīgs un ātrāk par citiem darba veidiem kļūst saprotams un pieejams bērnam (Подласый,, 2011)(Селиванов,2000).

Fiziskais darbs iedalās;

- pašapkalpošanās darbs (kārtības ieviešana mājās, apģērba, apavu, darbavietas uzturēšana kārtībā),
- sadzīves darbs (ēdiena pagatavošana, darbs dārzā utt.), sabiedriski derīgs darbs (kārtības uzturēšana sabiedriskās lietošanas vietās, mācību palīglīdzekļu izgatavošana un remonts utt. – viss tas, kas tiek izpildīts ne tikai sev un neatrod atspoguļojumu skaitliskos un cenu rādītājos);
- ražīgs darbs (amatniecība, izmantojot vienkāršos darba instrumentus un iekārtas, industriālais) (Селиванов, 2000).

Pamatojoties uz šādu nostādni, skaidru un noteiktu robežu starp šiem darba veidiem nav. Piemēram, saklājot savu gultu, bērns, no vienas puses, nodarbojas ar pašapkalpošanos, bet no otras – palīdz pieaugušajam ievest kārtību guļamistabas telpā (Селиванов, 2000).

Vecumposmā no piecu gadu vecuma bērniem aizvien nozīmīgāki kļūst kontakti ar vienaudžiem, skolotājiem un citiem pieaugušajiem. Var būt arī strīdi ar vecākiem, pieaugušajiem, konflikti ar brāļiem vai māsām. Bērni šajā vecumā mācas kontrolēt savu uzvedību. „Vecākajā pirmsskolas vecumā bērnam nozīmīga kļūst vajadzība ar patstāvīgu darbību apliecināt sevi, savu neatkarību un varēšanu. To bērns parāda ne tikai darbībā ar priekšmetiem, bet arī rotaļu darbībā un saskarsmē ar citiem” (Kasparoviča, 2005, 29).

Kvalifikācijas darba autore secina, ka darbības, kas prasa bērnam izmantot pašapkalpošanās prasmes, tiek bieži attiecināmas kā ikdienas dzīves pamata darbības vai pašaprūpes uzdevumi.

Jāņem vērā, ka pieaugušie, kuri strādā ar pirmsskolas vecuma bērniem pie pašaprūpes vai pašapkalpošanās prasmju apguves, bērns jāiedrošina un jāatbalsta, nevis

bērnām jāpalīdz īstenot šīs prasmes, apgūstot tās praktiski. Tas padara bērnu vairāk neatkarīgu savās darbībās, tomēr ir jābūt blakus un bērns jāatbalsta. Tas nodrošinās pakāpenisku un strukturētu prasmju apguvi, ņemot vērā arī paša bērna emocionālo, intelektuālo un fizisko attīstību.

Svarīgi ir izprast, ka bērns nevar būt daudzpusīgs visās prasmēs, un, ja viena prasme bērnam padodas ļoti labi, tad tas nenozīmē, ka arī pārējās prasmes būs tikpat viegli un vienkārši apgūstamas.

Autore secina, ka pirmsskolas bērna personība attīstās apgūstot, vecāko paaudžu sociālo pieredzi, nepārtrauktā saskarsmē un sadarbībā ar cilvēkiem (vecākiem, radniekiem, pedagogiem, svešiem cilvēkiem). Iegūtā pieredze veido emociju un jūtu, prasmju, paradumu un zināšanu dinamisku sistēmu, arī pašapkalpošanās prasmēs.

1.2. Pašapkalpošanās prasmju raksturojums 2-3 gadus veciem bērniem

Bērns 2-3 gadu vecumā apgūst un var īstenot sekojošas pašapkalpošanās prasmes:

1. Atbilstoši identificēt un izpaust plašā spektrā savas emocijas.
2. Rotaļāties ar citiem bērniem un būt labvēlīgi noskaņotam attiecībā uz citu bērnu vajadzībām.
3. Sēdēt pie galda.
4. Sekot un ievērot norādījumus un instrukcijas.
5. Pabeigt un īstenot vienkāršus un patstāvīgi izpildāmus uzdevumus.
6. Ievērot izveidotos noteikumus un spēt sekot tiem, piemēram, savu lietu glabāšana noteiktā vietā, apģērbšanās secība, darbības pēc rotaļāšanās, u.c. (Strategies for Helping Pre-School and School - Age Children Develop Self-Help Skills in the Inclusive Child Care Setting, 3)

Tas arī izskaidro un pamato to, ka pirmos priekšstatus par darba nozīmi cilvēka dzīvē bērns gūst ģimenē. Bērna attieksmi pret darbu veido ģimenes dzīves apstākļi - tradīcijas, ģimenes sadzīve, vecāku intereses un prasības, savstarpējo attiecību formas. Ja katram ģimenes loceklim, arī pirmsskolas vecuma bērnam, ir darba uzdevumi un pienākumi, ja pieaugušie rūpējas viens par otru, tad bērns sevi izjūt kā ģimenes loekli. Bērns mācās cienīt tēva un mātes darbu, arī noteiktas prasmes (piemēram, pašaprūpes). Tas var ietekmēt bērna sociālo virzību - rūpes par citiem cilvēkiem. Bērns jau no mazotnes ir jāsagatavo darba dzīvei, pakāpeniski iesaistot viņu dažādos darba veidos.

Atbilstoši darba autores viedoklim, tas ir viens no aspektiem un kritērijiem, kas zināmā mērā nosaka dažādu prasmju apguvi noteiktā vecumposmā. Ja bērnam būs tuvas attiecības ar vecākiem, tad arī pašaprūpes prasmju apguve būs īstenojama vieglāk un nebūs novērojama

pretestība no bērna puses kā iekšējā vai ārējā atturība mācīties vai apgūt jaunas zināšanas. Līdz ar to pirmsskolas izglītības iestādei ir jābūt pietiekoši līdz darbīgai, jo pašapkalpošanās prasmes un to apguve sākas ģimenē, un ja bērns izrāda jebkāda veida pretestību, arī caur rotaļām, tas nozīmē, ka jau sākotnēji šo prasmju apguve ir bijusi traucēta kādu fizisku, emocionālu vai psiholoģisku apsvērumu dēļ.

Patstāvība veidojas darbā jau pirmajos bērna dzīves gados. Sākot ar divu līdz trīs gadu vecumu bērnam ir nepieciešams apgūt pašapkalpošanās prasmes. Šo prasmju apguvi traucē vēl neattīstītās bērna kustības, to nepietiekama koordinācija. Pašapkalpošanās savukārt sekmē bērna tieksme pēc patstāvības („Es pats”, „Es protu”), kas pieaugušajam ir, jāatbalsta. Minētajā vecumposmā jāiedrošina bērnam ēst, ģērbties un mazgāties patstāvīgi. Svarīgi bērnam mācīt patstāvīgi ēst jau otrajā dzīves gadā, jo vēlāk, kad bērna kustības kļūst daudzveidīgākas, interese par manipulācijām ar karoti izzūd, līdz ar to šo prasmi ir apgūt sarežģītāk. Bērna zināšanas un prasmes šajā vecumposmā vēl ir nepilnīgas, ir jāizmanto paskaidrojumi un darbību secības uzskatāms demonstrējums. Nepieciešams paskaidrot un parādīt, kā uzvilkt zeķes vai zeķubikses, lai pēda atrastos vajadzīgajā vietā, kā kārtīgi, nenomīdot kapi, uzvilkt kurpes vai čības, kā uzlocīt piedurknes, lai mazgājoties tās nesaslapinātu. Tas viss mācāms pakāpeniski, paskaidrojot un demonstrējot darbības jēgu un nepieciešamību.

Tiešās apmācības procesā ir svarīgi, lai bērnam tiktu viss konkrēti un īsi paskaidrots. Pēc nepieciešamības prasmi vispirms demonstrē pieaugušais. Šim demonstrācijas vai atspoguļošanas procesam ir jābūt nesteidzīgam, īsam un pakāpeniskam. Tikai pēc paskaidrošanas un attiecīgās prasmes darbības demonstrēšanas ir ieteicams prasmi atkārtot ar bērnu kopā. Tas sekmē bērna pastāvīgu izpildi, bērns pats mācās no savām kļūdām un pieaugušais tikai norāda uz pareizām vai nepareizām izpildes darbībām, bez jebkādas kritikas vai nosodījuma, bet tiešā veidā paskaidrojot attiecīgā brīža darbību un tās īstenošanu. Piemēram, ir nepieciešams pateikt: „Ēdīsim lēnāk”, „Runā klusāk”, „Paņem vienu”, nevis „Nesteidzies ēšanas laikā”, „Nebļauj/nekliedz skaļi”, „Neņem tik daudz”, utt. Līdz ar to, jebkuru darbību ir iespējams sadalīt uz mazākām darbībām, kas ir izpildāmas noteiktā un pakāpeniskā secībā (Козлова, 2011, 34-36).

Apmācot bērnu jaunām pašapkalpošanās prasmēm, vispirms ir nepieciešams sastādīt noteiktu algoritmu un katru reizi darboties tam atbilstoši. Pēc autores domām, tas bērnos ne tikai radītu drošības sajūtu, bet arī vēlēšanos apgūt attiecīgās pašapkalpošanās prasmes, lai bērnam tiktu sniegta pilnīga izpratnes un darbošanās brīvība attiecībā uz prasmes apguves īpatnībām, kas ir vērtējams kā pozitīvs aspekts, lai bērns patstāvīgi un tikai ar ļoti minimālu pieaugušā iejaukšanos kļūtu patstāvīgāks savā darbībā, lēmumos un izpratnes veidošanā.

Šāda veida psiholoģiski-pedagoģiskas pieejas atbalsts rada apstākļus bērnam būt neatkarīgākam savos lēmumos pie noteiktu uzdevumu izpildes, ņemot vērā attiecīgo vecumposmu un tā īpatnības. Tas savukārt sekmē stingru apņemšanos, neatkarību, pieņemamas uzvedības normu īstenošanu jebkurā no tā izpausmes veidiem, vēlmi sasniegt mērķi, atbildīgu attieksmi attiecībā uz sevis īstenojamajām darbībām (Korotaeva, Svyattseva, 2016, 285).

Pašapkalpošanās prasmju apguvē nozīmīgs ir veids, kādā tās tiek apgūtas un ļoti svarīga nozīme ir bērnudārza pedagoga pieejai un attiecīgo pašapkalpošanās prasmju atbilstoši atspoguļošanai vai uz sava, vai uz kāda cita piemēra, kas bērnam radītu labāku izpratni par apgūstamās prasmes nozīmi. Būtiski, ka autori bieži akcentē, ka tieši pirmsskolas izglītības programmas ir nepietiekošas, lai attīstītu bērnu sociāli-emocionālās prasmes, kuras bērniem ir nepieciešamas tieši pārejas posmā no pirmsskolas izglītības iestādes uz sākumskolu (Tominey, Rivers, 2012, 8).

Lai pilnveidotu bērna prasmes pirmsskolā, ir nepieciešams uz mērķi virzīts izglītības darbs, kas jau turpmāk palīdzētu attīstīt un izkopt bērnam noteiktas prasmes, kas būtu vērstas tieši uz sociāli-orientētas personības kvalitāti, jo:

1. Tiek ņemtas vērā bērna individuālās īpašības, kas tālāk jau palīdz pilnveidot attiecīgos apmācību paņēmienus un metodes, attīstot bērnam kognitīvos, motivācijas, uzvedības un reflektorus komponentus.
2. Tiek radīti radoša darba apstākļi, kuri palīdz atlasīt un izvēlēties darbības (uzdevumus), kuri attīsta bērnu iniciatīvas motivējošos komponentus.
3. Bērnu iniciatīvas un neatkarības aktivēšana sekmē bērna iniciatīvas uzvedības komponenta attīstību.
4. Tieši dialoga veidošana un emocionālais atbalsts no pieaugušā stimulē pirmsskolas vecuma bērna iniciatīvu attiecībā uz noteikta veida motivācijas un atgriezeniskām darbībām, tai skaitā, pie noteiktu prasmju apguves.
5. Sistemātiska un konsekventa, nekā tikai epizodiska pieeja var sniegt daudz labākus rezultātus attiecībā uz pirmsskolas vecuma bērnu iniciatīvu pie noteiktu prasmju apguves.

Par būtisku G.N.Пеņина un V.A.Шинкаренко uzskata, ka *pašapkalpošanās* ir svarīgs bērna darba veids, jo tieši ar to iesākas personības attīstība (Пенин, 2006) (Шинкаренко, 1999).

Pašapkalpošanās ir cilvēka darbība personīgo vajadzību apmierināšanai, prasme izdarīt bez apkārtējo palīdzības. Pašapkalpošanās rezultātā izmainās lietu kopējā kārtība, ārējais izskats, lietu stāvoklis. Apdzīvotā vide kļūst cita:

- Bērniem ir ērtāk organizēt savu laiku;
- Katram priekšmetam bērna dzīvē ir sava nozīme;
- Bērnam ērtāk īstenot savu dzīves funkcionēšanu utt;
- Bērni apzinās savu atbildību par lietu kārtību, savu attieksmi pret tām.

Pēc satura pašapkalpošanās ietver:

- personīgās higiēnas prasību izpildīšana;
- individuāla pašapkalpošanās, kas saistīta ar ikdienas pienākumu izpildīšanu;
- individuāla pašapkalpošanās, kas saistīta ar daudz sarežģītāku pienākumu izpildīšanu (apgērba tīrīšana, gludināšana utt.).

V.M.Korotovs, L.J.Gordins, V.V.Žukovs ietver pašapkalpošanās procesā:

- dežūru grupiņā, guļamtempā;
- dežūras ēdamzālē (disciplīnas, kārtības uzturēšana, palīdzība ēdnīcā);
- saimnieciskais—sadzīves darbs skolas estētiskā noformējuma izveidošanai. (Методика воспитательной работы, 1990)

J.G.Rečicka, V.A.Šinkarenko pašapkalpošanās attiecina arī uz:

- bērnudārza tuvumā esošās teritorijas uzkopšanu;
- kulinārijas un mājsaimniecības nesarežģītu prasmju apgūšanu;
- istabas augu kopšanu;
- mājdzīvnieku, dzīvnieku dabas stūrīša aprūpēšanu. (Шинкаренко, 1990).

Sadzīves darbu grūti atdalīt no pašapkalpošanās darba. Tomēr var atzīmēt, ka sadzīves darbs ir daudz ilgāks, sarežģītāks un prasa vairāk bērna fizisko spēku pašapkalpošanās darbībā. Saimnieciskās un sadzīves darbības procesā bērni nodarbojas ar visvienkāršāko ēdienu pagatavošanu, kopj augus, dzīvniekus (zivis un putni ir praktiski katrā pirmsskolā), iepazīstas ar atsevišķu sadzīves priekšmetu uzbūvi, ar to darba paņēmieniem. (Селиванов, 2000).

Pašapkalpošanās un sadzīves darbs ir svarīgs bērniem ar psiho fiziskās attīstības īpatnībām, patstāvīguma un neatkarīga dzīvesveida formēšanā.

Šie darbības veidi veicina zināšanu formēšana kā:

- personīgās higiēnas noteikumiem;
- mājsaimniecības pamatiem;
- individuālās pašapkalpošanās prasmēm;
- prasmi izpildīt vienkāršākās mājsaimniecības darbības, uzturēt kārtību;
- attīstīt estētisko gaumi, gribu, attapību u.c. (Дамарад, 2016).

Pašapkalpošanās prasmju pārzināšana (prasme apgērbties un noģērbties, apkopt sevi, apmeklēt tualeti, patstāvīgi nomazgāties utt.) tieši ietekmē bērna pašnovērtējumu, esot par svarīgu soli ceļā uz bērna neatkarību.

Pašapkalpošanās prasmju apmācība ļauj paplašināt bērnu priekšstatus un zināšanas par apkārtējām lietām, attīstīt valodu, smalko motoriku un redzes–motora koordināciju, formē prasmi izpildīt darbības atdarināšanai un mutiskai instrukcijai, orientēties uz paraugu, ievērot noteiktu darbību secīgumu. (Селиванов, 2000)

Organizējot un vadot pašapkalpošanās un sadzīves darba darbību apmācāmiem ar psiho fiziskās attīstības īpatnībām, tiek risināti šādi uzdevumi:

- darba plānošanas prasmju, speciālo kustības prasmju formēšana;
- pieradināšana pie patstāvīga un apzināta darba izpildīšanas;
- attīstīt prasmes īstenot darbu kopīgi, komunikatīvās prasmes;
- izziņas procesu attīstība;
- vārdu krājuma paplašināšana;
- darba pozitīvas attieksmes, rūpīgas attieksmes pret paša un sabiedrisko īpašumu;
- pret cilvēka darba rezultātiem audzināšana, vēlēšanās ievērot tīrību, radīt lielisko ar savām rokām. (Бейкер,2004)

Pedagogu svarīgākais uzdevums ir demonstrēt bērniem pašapkalpošanās prasmes:

1. sadzīves darbu;
2. rīkošanos ar attiecīgiem galda piederumiem;
3. darba pareizas organizācijas prasmēm.

Minēto prasmju apmācība veido pedagogu un vecāku kopdarbu. (Дамарад, 2016).

Pašapkalpošanās prasmju apgūšana tiek pārcelta uz citu situāciju. Neveiksme var izsaukt protestu pret neizdevušās darbības atkārtotu mēģinājumu. Tādēļ ļoti svarīgi radīt panākuma sajūtu bērnam, ietvert prasmju apmācībā mīļotas lietas, izmantot dienas «vizuālo organizāciju» saraksta veidā, organizēt telpu apkārt bērnam, lai viņam būtu saprotams, kur un ar kādu lietu viņš darbosies (Моржина, 2006).

Pirms veidot pašapkalpošanās prasmes, nepieciešams izveidot bērnam vidi, lai apkārt būtu sadzīves priekšmeti un to kopijas – rotaļlietas, izmantot spēles, kuras vērstas uz prasmes apmācības netiešiem paņēmieniem. Sagatavošanās pašapkalpošanās prasmes apgūšanai jānotiek spēlē. (Шинкаренко, 1990)

Pašapkalpošanās darbs un sadzīves darbs bieži ir nogurdinoši, vienveidīgi, tādēļ audzināšanas mērķos **rotaļu** elementu izmantošana to organizēšanā, spēles situāciju izveidošana, būtiski aktivizē darbu, uzlabo tā audzināšanas efektivitāti.

Darbība pašapkalpošanās, sadzīves darba prasmju un formēšanai prasa daudzkārtēju atkārtošānu. Elementārās prasmes formējas bērniem tieši, īstenojot režīma momentus: zobu tīrīšana, gultas saklāšana, apavu kopšana utt. Daudz sarežģītāki pašapkalpošanās un sadzīves darba veidi prasa apzinātu *mērķa un darbu nospraušanu, darba gaitas plānošanu, pakāpenisku darba izpildīšanu, darba rezultātu analīzi un to uzlabošanas iespējamo veidu noteikšanu* (Моржина, 2006).

Pašapkalpošanās prasmju apguves soļi:

- kopīgas darbības, īstenojama «roka rokā» ar bērnu, pavadāma ar soļu instrukciju;
- daļēja palīdzība ar kustību (pēdējo darbību bērns izpilda pats);
- pieaugušais palīdz sākt darbību, bet turpina, un pabeidz bērns patstāvīgi ar pieaugušā kontroli;
- bērns īsteno darbību pats no sākuma līdz beigām, balstoties uz soļu mutisko instrukciju;
- bērns darbību īsteno patstāvīgi, (piemēram, apģērbjoties uz krēsla atrodas pa vienam apģērba gabalam vajadzīgā kārtībā) (Моржина, 2006).

Pašapkalpošanās prasmju attīstības nodarbības var ilgt 15–20 minūtes.

Praktiskās nodarbības struktūra:

- 1) organizatoriskais darbs;
- 2) ievada saruna (paredz pozitīvas motivācijas izveidi);
- 3) instruktāža, darba izpildīšanas secīguma un secīguma paskaidrošana;
- 4) praktiskā darbība, kuras procesā notiek jaunu prasmju formēšana (darbs pēc plāna);
- 5) kārtējā vai gala kontrole;
- 6) rezultātu apkopošana, noslēguma saruna, bērnu darbības novērtējums (darba rezultātu analīze). (Шинкаренко, 1990)

Jebkuras darbības panākumi un bērnu attieksme ir atkarīga no tā, cik racionāli un tehnoloģiski saprātīgi tie izpilda atsevišķas operācijas un visu darbu kopumā pat visvienkāršākos darba veidos. Bērns neizpratīs pieaugušo teikto «sakārtojiet grupiņu», ja līdz brīdim, kamēr bērni nav apguvuši uzkopšanas prasmes, nav ieguvuši zināmu pieredzi. (Бейкер, 2004)

Nepieciešama uzskatāma darbību demonstrācija un sīka instruktāža, kas atšifrē un konkretizē šo vispārīgo prasību secīgā maksimāli detalizētu prasību ķēdītē, kas vērstas uz virknes operāciju, sekojošas vienai otrai, izpildīšanu, no kurām veidojas uzkopšana. Līdz pat norādījumiem, no kurienes sākt slaucīt, kā pareizi turēt slotu, kā noslaucīt putekļus utt. Un tikai tad, kad bērni apgūst visas nepieciešamās prasmes, apgūs darba tehnoloģiju secīgumu,

var atteikties no tādas detalizētas instruktāžas un aizvietot to ar vispārīgo prasību. (Бейкер,2004)

Svarīgi ir izmantot dažādas apkalpošanas, sadzīves darbu prasmju izstrādāšanas metodes:

- ieraduma veidošana;
- audzinošas situācijas izveidošana;
- stimulēšana;
- sāncensība;
- saruna;
- stāsts;
- novērošana;
- demonstrēšana;
- vingrinājumi;
- praktiskais darbs;
- mutiskas un praktiskas kontroles metodes;
- sižeta–lomu spēles;
- rotaļas. (Моржина, 2006)

Darba audzinošās efektivitātes nosacījumi pēc zinātnieka pētījumiem ir:

- pozitīvas emocionālās attiecības;
- bērna vēlēšanās izpildīt darbu;
- pastāvīgs vecāku piemērs;
- darba organizācijas precizitāte, piemērotība un rezultāts.

Attīstot bērnam dažādas sadzīves pašapkalpošanās prasmes, svarīgi ir atcerēties, ka grūtākais šajā procesā – nedarīt bērna vietā to, kas bērnam jāizdara pašam. Tikai regulāri darbojoties ar pašapkalpošanās prasmēm, apgūstot to vai citas prasmes, iestāsies noteikts pozitīvais efekts. Turklāt nepieciešams nosacījums ir pedagogu un vecāku darbību saskaņošana, kuri piedalās pašapkalpošanās apmācības procesā.

Pieaugušā piedalīšanās, pieaugušā piemērs, apstākļu redzamas izmaiņas un bērna darbību apstiprināšana rada vajadzīgos emocionāli–psiholoģiskos apstākļus efektīvam audzināšanas darbam (Селиванов, 2000)

Pedagogam svarīgi sekot tam, lai bērni strādātu apzinīgi, pastāvīgi izpildītu savus pienākumus, efektīvi sadarbotos darba uzdevumu izpildīšanas laikā kopā ar biedriem. Svarīgi, lai iesāktais darbs būtu pabeigts un kopīgi novērtēts.

Pozitīvas motivācijas radīšanai, darba prasmju formēšanas optimizācijai tiek izmantoti dažādi uzskates līdzekļi (piemēram, kurpe, kuru jāaižņorē); izmanto pozitīvo piemēro demonstrēšanu; bērnus apbalvo ar pozitīviem vārdiem, piemēram, - „Tev labi sanāk”, „Man prieks, ka tev izdevās” utt. Īpaša nozīme ir darba algoritmu izmantošanai, kas uzskatāmi raksturo darbību secīgumu pašapkalpošanās un sadzīves darbā.

Pašapkalpošanās un sadzīves darba mācības izglītojošā iestādē ir jāapvieno ar bērnu darba izpildīšanu mājās. Nedrīkst atbrīvot bērnu no mājas darbu izpildīšanas. Daudzus uzdevumus bērni var izpildīt ģimenē: daudzus darbus mājas uzkopšanai, ēdiena pagatavošana, jaunāko pieskatīšana, produktu pirkšana utt. (Моржина, 2006)

Izglītojošai iestādei nepieciešams uzturēt kontaktus ar vecākiem, informēt tos par bērnu sagatavotību pašapkalpošanās un sadzīves darbam. Nepieciešams mācīt vecākus objektīvi novērtēt sava bērna darba iespējas, svarīga pedagoga un vecāku prasību vienotība. (Моржина, 2006)

Ieteikumi darbam ar vecākiem pašapkalpošanās prasmju attīstības veicināšanā:

- vecāku ieinteresētības izveidošanu pārrunu novadīšanas procesā par bērnu pašapkalpošanās prasmju formēšanas nozīmību;
- vecāku anketu vai aptaujas lapu aizpildīšana, kas atklāj bērnu pašapkalpošanās vai sadzīves darba izveidoto prasmju līmeni;
- vecāku iepazīstināšana ar pašapkalpošanās pozitīvās motivācijas izveidošanas paņēmieniem (piemēram, var pateikt bērnam: «Ja Tu pats apģērbsies, iesim ārā laist ziepju burbuļus»);
- bērna prasmju salīdzinājumu un novērtējumu apmācības sākuma etapā, vidū un beigās (piesaistot videomateriālus);
- kopā ar vecākiem nākamā soļa noteikšana prasmju formēšanā, instruēšana par šī soļa izpildīšanu mājās;
- praktisko nodarbību novadīšana vecāku klātbūtnē bērna pašapkalpošanās noteiktu prasmju un sadzīves darba apmācībā (pēc vairākām nodarbībām pedagoga vietu var ieņemt vecāks);
- darba rezultātu apspriešana kopā ar vecākiem (individuālas sarunas);
- bērnu ar grūtībām pašapkalpošanās un sadzīves darba prasmju mācības metožu apspriešana vecāku sapulcēs, kopīga dažādu palīgīdzekļu meklēšana, kas veicina veiksmīgu apmācību.

Pedagogs dalās ar vecāku, informē par bērna sasniegumiem, iesaka konkrētus uzdevumus bērniem kopā ar ģimeni. Svarīgi iepazīstināt visus ģimenes locekļus ar to kādu prasmi apgūst

šobrīd bērns, kāds palīdzības veids, bērnam ir nepieciešams, kādas darbības bērns var veikt patstāvīgi. (Моржина, 2006)

Darba autore secina pašapkalpošanās un sadzīves darba prasmju formēšana bērniem un viņu vecākiem, ir vitāla nepieciešamība.

Pedagogu uzdevums ir maksimāli efektīvi palīdzēt bērniem iegūt neatkarību un patstāvību ikdienas dzīvē, izvēloties dažādas metodes, kas piemērotas katram bērnam individuāli. Mērķtiecīga audzināšanas darba neesamība pašapkalpošanās un sadzīves darba prasmju formēšanai noved pie patērētāju attieksmes rašanās un apgādības pozīcijas.

Pašapkalpošanās prasmju veidošanos veicina arī labvēlīgi apstākļi ģimenē. Līdzās pašapkalpošanās darbam bērnam izvirzāmi arī atsevišķi uzdevumi ģimenē un bērnudārzā. Kā zināms, tad bērns cenšas vienmēr izrādīt un veikt darbu ne tikai kopā ar pieaugušajiem, bet izpildīt nelielus darba uzdevumus arī patstāvīgi. Šī pozitīvā attieksme pret darbu jāstimulē, turklāt jāraugās, lai bērnam būtu tādi pienākumi, kas saistīti ar rūpēm par ģimenes locekļiem.

Bērnu apmācība konkrētām pašapkalpošanās prasmēm ir nepieciešams uzsākt ar bērna mīļāko rotaļlietu parādīšanu kā parauga un tikai pēc tam pakāpeniski uzsākt tiešo prasmju apmācību uz paša bērna.

1.3. Pašapkalpošanās prasmju veicināšana radošajās rotaļās

Rotaļās vingrina bērnus sarežģītājā saskarsmes darbībā. Atdarīnot pieaugušo rīcību un uzturēšanos, bērni praksē apgūt saskarsmes mehānismus. (Plotnieks,1988).

Radošas rotaļas darbība ir stihiska, nav pakļauta iepriekš dotiem noteikumiem. Bērni jūtas brīvi, paši izdomā un pielāgo rotaļas noteikumus. Radošas rotaļas darbība veicina bērnu vispusīgu attīstību. Kā uzskata D. Dzintere: „Paša izdomāta, emocijām bagāta, radošā rotaļa ar pozitīvu sižetu attīsta bērnu veselumā” (Dzintere, 2001,16).

Visi radošo rotaļu veidi paver plašu iespēju izvērsties bērna fantāzijai, rada apstākļus atmiņas, domāšanas, valodas u.c. attīstībai. Nākamajā darba daļā plašāk aplūkosim radošo rotaļu īpašības, veidus, attīstības gaitu.

Radošo rotaļu svarīga īpatnība ir tā, ka rotaļu mērķi, saturu, gaitu un noteikumus izdomā un nosaka paši bērni. Galvenais radošas rotaļas izpausmes veids ir improvizēšana ar savu pieredzi. Improvizējot bērns no jauna atver pasauli sev apkārt. Kā atzīmē A. Ļublinska, bērnu radošām rotaļām raksturīgas arī citas īpatnības:

- rotaļa ir aktīva forma, kādā bērns atspoguļo apkārtējo cilvēku dzīvi. Bērni rotaļā reproducē daudz dažādu detaļu no pieaugušo rīcības, uzvedības, valodas, attieksmēm;
- svarīgi izmantotie rīcības veidi un paņēmieni. Rotaļā tiek izmantoti kompleksie darbības veidi, nevis atsevišķas kustības. Šajā darbībā iekļaujas arī runa. Atdarīnot savās

darbībās un runā pieaugušo cilvēku pievilcīgo un interesantu dzīvi, bērns emocionāli pārdzīvo to;

- rotaļai, tāpat kā jebkurai cilvēka darbībai, piemīt sabiedriska raksturs, tādēļ tā mainās līdz ar cilvēka dzīves vēsturisko apstākļu izmaiņām;
- rotaļa ir bērnam raksturīgā īstenības radoša atspoguļojuma forma. Rotaļā bērni necenšas atdarināt īstenību, bet ievieš daudz patstāvīgas izdomas, fantāzijas, kombinējumu;
- rotaļā bērni operē ar savām zināšanām, precizē un bagātina tās, vingrina un līdz ar to attīsta savas spējas un potences. (Ļublińska, 1979, 337).

Radošā rotaļa ir ļoti daudzveidīga, bet noteiktu robežu rotaļai nav. Sižetā savijas realitāte un fantāzija, viss, ko bērns kādreiz redzēja televīzijā, teātrī, dzirdēja un apguva nodarbībās, savā ģimenē. Kā atzīmē D. Dzintere: „Rotaļa ir neierobežota variēta un kompleksa. Tā parāda kognitīva, kultūras, vēsturiskā un sociāla, un fiziska aspekta savstarpējo saikni; saikni starp zināšanām un nezināšanām, faktisko un iespējamo, iespējamo un neiespējamo. Tas ir dialogs starp fantāziju un realitāti, starp pagātņi, tagadni un nākotni, starp loģisko un absurdo, starp drošību un risku. Rotaļā bērns apgūst prasmi savā darbībā ienest visus darbības teorijas struktūras elementus – mērķa izvirzīšanu, darbības procesu, rezultātu un prieku par rotaļu” (Dzintere, 2001, 16).

Rotaļas ir arī kolektīvisma skola, sevišķi sacensību rotaļas, kurās, jācīnās, nevis par individuālajiem panākumiem, bet par visas komandas panākumiem. Rotaļu situācijā labi izjūtam biedra atbalsts, rotaļā atklājas egoisms un patmīlība, pret ko paši bērni parasti vērsas ar vislielāko nesaudzību. Panākumi kolektīvajās rotaļās ir atkarīgi no saskaņotas darbības, no spējas gan uzņemties vadību, gan pakļauties. Rotaļas var kļūt par morāles vingrinājumiem darbībā. Kā uz delnas tajās parādās gan godīgums, gan blēdība, kā arī daudzas citas morāles kategorijas. Rotaļas attīsta neatlaidību, mērķtiecību, disciplinētību un citas gribas īpašības (Plotnieks, 1988, 226).

Rotaļas sagādā bērniem daudz pozitīvu pārdzīvojumu, aktivizē viņu domāšanu un iztēli. Dažiem bērniem saskarsmē kautrīgiem, bikiem, rotaļas palīdz atbrīvoties no saviem bailēm un traucēkļiem. „Drosmes audzināšana, kautrības pārvarēšana, sākas ar rotaļu, ar darbību, kurā bērns jūtas drošāk un patstāvīgāk” (Mendžerinska, 1982, 107).

Rotaļās ar noteikumiem izveido noteiktas prasmes, kam liela nozīme bērnu fiziskajā un garīgajā attīstībā, rakstura, gribas un jūtu audzināšanā. Bez šīm rotaļām grūti veikt izglītības un audzināšanas procesu. Rotaļas ar noteikumiem bērni apgūst vai nu cits no cita, vai arī no pieaugušajiem. Liela daļa to pāriet no paaudzes paaudzē kā tautas rotaļas.

Didaktiskajās rotaļās pilnveidojas bērna sajūtu orgāni, kļūst asāka uzmanība, attīstās atmiņa un loģiskā domāšana. Ļoti nozīmīgas ir tādas rotaļas, kas veicina dzirdes, redzes,

garšas, smaržas un taustes uztveri. Rotaļu saturs un noteikumi saistās ar didaktisku uzdevumu vai mācību un audzināšanas mērķi. Kā uzsver J. Udaļcova: „Raksturīga didaktisko rotaļu un spēļu iezīme ir tā, kā didaktiskās rotaļas un, spēles pieaugušie organizē, lai mācītu un audzinātu bērnus. Tās tomēr paliek rotaļas un spēles, kaut arī tiek organizētas didaktiskos nolūkos. Bērnu tajās saista rotaļas situācija, bet rotaļājoties viņš pats to nemanot, risina didaktisku uzdevumu” (Udaļcova, 1983, 4)

Kustību rotaļu pamatā ir dažādas kustības. Kustību rotaļas ir fizisko aktivitāšu nodarbības svarīga sastāvdaļa. Kā jebkuru rotaļu veidā kustību rotaļu saturs saistās ar reālās vides un cilvēku dzīves attēlošanu. Kustību rotaļās bērnam paveras krāsaina tēlu pasaule, sarežģītas situācijas, kurās bērns attīsta ne tikai patstāvību, apņēmību, aktivitāti, bet prasmi darboties kolektīvā, saskaņot savu rīcību un uzvedību ar citu bērnu rīcībām, attīsta arī domāšanu, atmiņu un iztēli. Kustību rotaļa ir pieredzes skola, kuru bērns apgūst ar prieku.

Muzikālas rotaļas attīsta bērnu garīgi un estētiski, tuvina bērnu mākslas pasaulei, attīsta ritma izjūtu. Dziesmas, dejas un dzejoļi, kas ietilpst dažādās rotaļās, bagātina bērnu vārdu krājumu, palīdz pārvarēt kautrību un iemācīties skaisti dziedāt un dejot.

Radošās rotaļas lielākā daļa ir sižeta – lomu rotaļas. Pie radošajām rotaļām pieder arī celtniecības jeb konstruēšanas rotaļas.

Sižetiskajām rotaļām, tāpat kā citām radošām rotaļām, ir brīvs raksturs, bet atšķirībā no citām rotaļām ir noteikts sižets un lomas. Galvenie elementi ir situācijas, rotaļas darbības, rotaļlietas un lomu savstarpējās attiecības. Rotaļas sižetus nosaka bērna pieredze, personīgā attieksme, sociālā vide. Rotaļās galveno nozīmi iegūst loma, kuru atveidodams, bērns iegūst priekšstatu par cilvēku savstarpējām attiecībām, kultūru un dzīvi, padziļinās viņu interese par dažādām profesijām, nostiprinās cieņa pret darbu.

Celtniecības jeb konstruēšanas rotaļās organizē bērnus, tuvina citu citam, pievērš bērnu uzmanību dažāda veida celtniecībai, attīsta konstruēšanas prasmes. Konstruēšanas rotaļās attīstās bērnu interese par priekšmeta īpašībām un cenšanās iegūt prasmes, kā rīkoties ar šo priekšmetu. Tajā var izmantot ne tikai dažāda veida konstruktorus un celtniecības materiālus, bet arī dabiskos materiālus – smiltis, mālu, akmeņus, čiekurus u.c. No šiem materiāliem bērni veido visdažādākās lietas vai pēc savas izdomas, vai arī pēc skolotāja uzdevuma. Gan radošās rotaļas, gan arī rotaļas ar noteikumiem savā saturā atspoguļo realitāti, reālu dzīvi, kas notiek ap bērnu. Savukārt radošās rotaļās tās atspoguļojums ir tiešāks. Dalībnieku savstarpējas attiecības nav patstāvīgas, tas ir tikai nosacīts. Bērns radošajā rotaļā pēc savas izvēles var sākt un beigt rotaļu, mainīt sižetu, saturu. Rotaļās ar noteikumiem atšķirībā no radošajām rotaļām saturs vienmēr jau izdomāts iepriekš, rotaļas noteikumus arī

jāizpilda obligāti. Kopīga iezīme abos rotaļu veidos ir bērnu darbība, taču pats darbošanās process ir ļoti atšķirīgs.

No reālas dzīves bērns pastāvīgi iegūst jaunu informāciju, to analizē, salīdzina ar savā pieredzē esošo informāciju un izveido savu attieksmi, izpratni pret jaunumu. Visas iegūtas zināšanas bērns attēlo savās radošās rotaļās, tādā veidā viņš attīsta savas spējas un prasmes, paplašina savu pieredzi un praktiskā veidā izmanto jaunās zināšanas. Bērns, pēc D. Dzinteres domām, radošās rotaļās mācās. Pedagogi un psihologi izdala vairākas radošas rotaļas īpatnības, kas īpaši sekmē bērnu mācīšanos rotaļā:

- rotaļas centrā ir bērnu idejas un intereses;
- bērns rotaļā jūtas kā situācijas noteicējs;
- bērns labāk atceras un iegaumē to, ko dara un uzzina rotaļu laikā, jo šis zināšanas gūst caur emocijām un pozitīvām izjūtām;
- mācīšanās rotaļas laikā norit vieglāk, bērnam neizveidojas bailes un nerodas barjera, kas nereti rodas nodarbībās;
- rotaļa nāk no paša bērna, tajā bērns izjūt savu Es, savas vajadzības, ko viņš cenšas apmierināt pats vai ar pieaugušā atbalstu;
- rotaļa bērns var pētīt, eksperimentēt;
- rotaļā bērns nevar kļūdīties, jo rotaļā nav pareizu un nepareizu atbilžu vai rezultātu;
- rotaļas ir paša bērna ierosinātas, tās sekmē viņa pašiniciatīvu, gribas un prāta piepūli (Dzintere, 2001, 17).

Darba autore secina, ka mūsdienās pastāv dažādi bērnu rotaļu veidi. Katram rotaļu veidam ir liela nozīme bērnu fiziskajā, psihiskajā un sociālajā attīstībā. Nosacīti pedagoģijā izšķir divas rotaļu grupas: rotaļas ar noteikumiem – tās ir didaktiskās, kustību un muzikālās rotaļas un radošas rotaļas – tās ir sižetiskās lomu rotaļas, dramatisējuma un celtniecības rotaļas u.c.

Radošās rotaļas pēc savas būtības ir ļoti piemērotas bērnu pašapkalpošanās prasmju attīstībā, jo tās dod iespējas bērnam brīvi, radoši un nepiespiesti darboties un izpausties. Bērns var attīstīt savas spējas un prasmes, caur radošajām rotaļām bērns mācās kļūt patstāvīgs.

Tieši ar rotaļu palīdzību pedagogi un vecāki var visveiksmīgāk sekmēt bērnu pašapkalpošanās prasmju sekmēšanu.

2. Pētījums par jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu pašapkalpošanās prasmju pilnveidi radošajās rotaļās

2.1. Pētījuma bāzes un izmantoto metožu raksturojums

Pirms pētījuma veikšanas, autore analizēja pedagoģisko literatūru, lai iepazītu bērnu pašapkalpošanās prasmes pirmsskolas vecuma posmā. Lai veiktu pētījumu, autore izvēlējās pētīt 2-3 gadus vecu bērnu pašapkalpošanās prasmju attīstības veicināšanas iespējas radošajās rotaļās. Autore veica pētījumu, kurš tika organizēts vairākos posmos:

- Pamatojoties uz teorētisko pētījumu, tika izvēlēti astoņi pašapkalpošanās prasmju kritēriji.
- Bērnu pašapkalpošanās prasmju novērtēšana, pētījumā piedalījās 8 bērni.
- Izveidots radošo rotaļu komplekss, kuru primārais mērķis ir veicināt bērnu pašapkalpošanās prasmju attīstību;
- Autore divu mēnešu garumā, 06.08. – 05.10., organizēja un vadīja bērniem radošās rotaļas;
- Tika veikta atkārtota bērnu pašapkalpošanās prasmju novērtēšana, veidoti grafiki un analizēti veiktā pētījuma rezultāti.

Veicot empīriskajos pētījumos tika izmantotas metodes kā:

1. Novērošana;
2. Statistikas pētījumu metode - rezultātu grafiska eksplikācija.

Pedagoģiskais novērojums tiek izmantots kādas konkrētas pedagoģiskas parādības mērķtiecīgai izpētei. Šīs metodes pamatā ir novērošanas plāns, kuru nosaka izvirzītā hipotēze. Novērošanas jēga ir nevis vienkārša faktu reģistrācija, bet to zinātnisks skaidrojums. (Vorobjovs A., 2000)

Statistikas metode paredz pētījuma rezultātu apkopošanu, grupēšanu, pētījuma rezultātu datu grafisku eksplikāciju. Šajā pētījumā tika izmantota Excel 2017 programma.

Lai nodrošinātu kvalitatīvu pedagoģiskās novērošanas procesu, autore izveidoja kritērijus jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu pašapkalpošanās prasmēm, pēc kuriem vadījās novērošanas procesā. Kritēriju izvēle tika balstīta uz teorētisko pētījuma un par pamatu tika izmantotas pirmsskolas izglītības programmas.

Bērnu pašapkalpošanās prasmju kritēriji:

Ģērbšanās kultūra:

- Var patstāvīgi apģērbties un noģērbties;
- Māk atvērt/aizvērt dažādas aizdares (rāvējslēdzēju, klipši)
- Noģērbjoties drēbes tiek iekarinātas skapī vai novietotas uz krēsla

Ēšanas kultūra:

- Prot patstāvīgi ievietot ēdienu šķīvī;
- Prot patstāvīgi ēst;
- Prot pareizi lietot galda piederumus

Higiēnas kultūra:

- Ir apguvis tualetes prasmes;
- Neslapina gultā

Lai vērtētu bērnu pašapkalpošanās prasmju attīstības līmeni, autore izvēlējās 3 līmeņus: zems, vidējs un augsts.

Minētos kritērijus un to apguves aprakstus trijos līmeņos autore atspoguļo 1. tabulā:

1.tabula. Pašapkalpošanās prasmju kritēriji

Kritēriji		Augsts līmenis (3)	Vidējs līmenis (2)	Zems līmenis (1)
Ģērbšanās kultūra	Var patstāvīgi apģērbties un noģērbties	Patstāvīgi prot uzvilkt apģērbu un to noģērbt (zeķes, bikses, jaku)	Daļēji prot uzvilkt apģērbu, ir nepieciešama palīdzība.	Neprot patstāvīgi apģērbties
	Māk atvērt/aizvērt dažādas aizdares (rāvējslēdzēji, klipši)	Patstāvīgi prot atvērt un aizvērt rāvējslēdzējus un klipšus	Patstāvīgi prot atvērt aizdares, neprot aizvērt	Neprot atvērt/aizvērt aizdares
	Noģērbjoties drēbes tiek iekarīnātas skapī vai novietot uz krēsla	Patstāvīgi novieto apģērbu skapī un uz krēsla, pirms gulētiešanas – kārtīgi	Prot novietot nekārtīgi apģērbu skapī vai uz krēsla	Neprot novietot apģērbu tam paredzētajā vietā, kad noģērbjas
Ēšanas kultūra	Prot patstāvīgi ievietot ēdienu šķīvī	Prot patstāvīgi ieliet zupu šķīvī	Cenšas ieliet ēdienu šķīvī, bet nolejot garām	Neprot patstāvīgi ieliet zupu šķīvī
	Prot patstāvīgi ēst	Patstāvīgi ēd	Cenšas ēst patstāvīgi, bet ne vienmēr izdodas	Neprot patstāvīgi ēst
	Prot pareizi lietot galda piederumus	Prot pareizi turēt galda piederumus (karoti, dakšu)	Tur galda piederumus nepareizā satvērienā	Neprot izmantot galda piederumus
Higiēnas kultūra	Ir apguvis tualetes prasmes	Prot patstāvīgi apmeklēt tualeti	Reizēm aizmirst aiziet un tualeti, pieslapina bikses	Ikdienā bērnodārzu apmeklē ar autiņbiksēm

	Neslapina gultā	Pamostas sausā gultā	Reizēm gadās pamosties slapjā gultā	Guļ ar autiņbiksēm
--	-----------------	----------------------	-------------------------------------	--------------------

Pašapkalpošanās prasmju kritēriju attīstības līmeņi:

1. līmenis: zems rādītājs pašapkalpošanās prasmju attīstībā, bērna darbība novērots reti;
2. līmenis: vidējs rādītājs pašapkalpošanās prasmju attīstībā, bērna darbība novērojama bieži;
3. līmenis: labs rādītājs pašapkalpošanās prasmju attīstībā, bērna darbība novērojama vienmēr.

Izmantojot šo kritēriju un kritēriju attīstības līmeņu skalu, autore bērnu pašapkalpošanās prasmju novērtējumu veica divas reizes - pētījuma sākumā un beigās, tādējādi noskaidrojot vai radošās rotaļas sekmē bērnu pašapkalpošanās prasmju attīstību.

Nākamajā nodaļā tiks raksturoti pētījuma grupas dalībnieki- 8 bērni.

2.2. Bērnu grupas raksturojums

Kvalifikācijas darba autore pētīja jaunākā pirmsskolas vecumposma bērnu pašapkalpošanās prasmes. Tika novēroti 8 bērni (bērnu vārdi ir mainīti), vecumā no 2-3 gadiem. Grupā daļa bērni bērnudārza gaitas ir uzsākuši kopš maija mēneša, izņemot - Magnusu, Ričardu, Emīliju un Renāru, šie bērni bērnudārzu apmeklēja kopš 2018. gada janvāra. Autore 2.tabulā apraksta bērnu raksturojumu. Šie raksturojumi raksturo bērnu ikdienu bērnudārzā:

- Bērna sasniegumi – kā bērns jūtās bērnudārzā, laika posmā, kopš ir uzsācis pirmsskolas gaitas. Šie sasniegumi atspoguļo, kā bērns ļausies pašapkalpošanās prasmju pilnveidei
- Saskarsme ar vienaudžiem un pieaugušajiem – Vai bērns komunicē ar vienaudžiem, vai tas viņam ir nepieciešams šajā vecumposmā. Vai runā ar vārdiem, vai izmanto fizisko kontaktu. Tas norāda, vai bērns spēj izteikt vajadzību pēc palīdzības un cik droši, bērns jūtās bērnudārza vidē.
- Mācību process – Kādā līmenī ir novērojamas bērnu pašapkalpošanās prasmes, kas interesē bērnu un kādas ir koncentrēšanās spējas piemīt bērnam.
- Grūtības – atspoguļo bērna rakstura īpašības, bērna vēlmi iesaistīties pašapkalpošanās procesā. Bērns ir pieradis pie pieaugušā palīdzības, tādēļ grūtības sagādā patstāvība.

Bērna raksturojums tika veikts pētījuma sākumā, novērojot bērna ikdienas darbību, komunikāciju, iesaistīšanos radošajās rotaļās un nodarbībās.

2.tabula. Bērnu raksturojums

Bērna vārds / Vecums	Bērna sasniegumi	Saskarsme ar vienaudžiem un pieaugušajiem	Mācību process	Grūtības
Agate (2,3 gadi)	Nāk uz bērnudārzu ar prieku un drošības sajūtu. Mācās komunicēt vairāk ar vārdiem, mazāk ar fizisko kontaktu. Labas pašapkalpošanās prasmes.	Kontakts ar vienaudžiem rada prieku, bet ir nepieciešama pieaugušo uzmanība. Kontaktējoties ar pieaugušajiem rada nedrošības sajūtu, kuri ikdienā neatrodas grupas telpā.	Piedalās nodarbībās ar lielu interesi un prieku. Vārdu krājums ir aktīvs, runā nelielos teikumos. Prot nokārtot aiz sevis vietu. Labas pašapkalpošanās prasmes.	Reizēm ir ļoti nepacietīga, vajag visu uzreiz.
Magnuss (2,5 gadi)	Pozitīvs bērns vienmēr bērnudārzā ierodas ar plašu smaidu. Vairāk mācās komunicēt ar vārdiem, mazāk ar fizisko kontaktu.	Darbojoties grupā, nav nepieciešams otrs cilvēks, lai rotaļātos. Reizēm komunikācijā izmanto ķermeni – pieskaras, norāda ar pirkstu.	Ļoti patīk mūzika, dziedāt un dejot. Piedalās nodarbībās ar interesi, ilga uzmanības noturēšana.	Dodoties ārā nevēlās patstāvīgi ģērbties, ir nepieciešams skolotājas mudinājums
Renārs (2,7 gadi)	Nāk uz bērnudārzu ar prieku. Labas pašapkalpošanās prasmes galda kultūrā.	Draugi un kontakts ar vienaudžiem ir svarīgs, rada prieku. Patīk spēlēt bumbu un skatīties grāmatas.	Piedalās nodarbībās ar interesi, ātri pazūd uzmanība. Mācās atcerēties, ka darbojās ar vienu lietu.	Runā savā valodā – pasīvs vārdu krājums. Nevēlās ģērbties dodoties ārā – var, bet negrib.
Emīlija (3 gadi)	Mācās ievērot grupas noteikumus, izdodas arvien labāk. Labas pašapkalpošanās prasmes.	Draugi un kontakts ar vienaudžiem ir svarīgs. Neprot dalīties.	Piedalās nodarbībās ar prieku, patīk gleznot un gatavot. Grūti sagaidīt, kad tiks doti norādījumi konkrētam uzdevumam.	Ļoti spītīga, vēlas, lai viss notiek pēc viņas vēlmēm. Reizēm izrāda agresiju pret bērniem (iesit, ieskrāpē).
Matīss (2 gadi)	Ir drošības sajūta, apmeklējot bērnudārzu.	Draugi un kontakts ar vienaudžiem vēl nav nepieciešams Reizēm komunikācijā izmanto ķermeni – uzgrūžas, pieskaras.	Mācās apgūt pašapkalpošanās prasmes. Ļoti ātri zūd koncentrēšanās spējas.	Neprot patstāvīgi ēst, jo ģimenē vēl baro. Grūti koncentrēties uz darāmo lietu – kļūst no tā prom.

Rūdolf (2,3 gadi)	Nāk uz bērnodārzu ar prieku. Spēj patstāvīgi noģērbties.	No rītiem ir nepieciešama pieaugušo uzmanība, nepieciešams kontakts ar vienaudžiem.	Ar prieku dodas uz nodarbībām. Patstāvīgi darbojās ar individuālajiem darbiem, patīk bēšanas un šķirošanas darbi.	Ne vienmēr atsaucās, kad tiek uzrunāts, bet dara iesākto darbu.
Ričards (2, 9 gadi)	Labas pašapkalpošanās prasmes. Aktīvs vārdu krājums.	Komunikācija ar vienaudžiem ir svarīga, prieku sagādā kopīga rotaļšanās.	Piedalās nodarbībās ar lielu interesi, komunicē.	Ēšanas laikā nekonzentrējās uz ēdienu, bet vēlas sarunāties.
Dāvis (2,2 gadi)	Labprātīgi ienāk bērnodārza grupiņā, bez asarām. Ļoti labas pašapkalpošanās prasmes	Kontakts ar vienaudžiem sākas interesēt, nepieviešama pieaugušā uzmanība.	Ļoti pedantisks bērns, nepieciešama kārtība sev apkārt. Patīk un izdodas dažādi konstruēšanas darbi.	Grūti savaldīt emocijas. Grūtības sagādā ģērbšanās, dodoties ārā.

Pēc izveidotajiem kritērijiem, darba autore apkopoja bērnu pašapkalpošanās prasmes 3.tabulā, kurā ir redzami vērojuma rezultāti.

3.tabula. Pašapkalpošanās prasmju rezultāti pētījuma sākumā.

	Pašapkalpošanās prasmju kritēriji	Bērna vārds, vecums							
		Agate	Magnuss	Renārs	Emīlija	Matīss	Rūdolf	Ričards	Dāvis
Ģērbšanās kultūra	Var patstāvīgi apģērbties un noģērbties	1	2	1	2	1	1	2	1
	Māk atvērt/aizvērt dažādas aizdares (rāvējslēdzēji, klipši)	1	1	1	2	1	1	2	1
	Noģērbjoties drēbes tiek iekarinātas skapī vai novietotas uz krēsla	2	1	1	1	1	1	2	2
Ēšanas kultūra	Prot patstāvīgi ievietot ēdienu šķīvī	2	2	2	2	1	1	2	1
	Prot patstāvīgi ēst	2	2	3	2	1	2	2	1
	Prot pareizi lietot galda piederumus	2	2	2	2	1	2	2	2

Higiēnas kultūra	Ir apguvis tualetes prasmes	1	1	1	3	1	1	2	1
	Neslapina gultā	1	1	1	2	1	1	1	1
Kopā		12	12	12	16	8	10	15	10

Pēc bērnu raksturojuma rezultātu apkopošanas, autore secina, ka bērni jaunākajā pirmsskolas vecuma periodā ļoti ātri adaptējās grupas vidē. Bērnudārzu apmeklē ar prieku, kontakts ar vienaudžiem 5 bērniem ir nepieciešams, bet 3 bērniem vēl nav nepieciešams. Mācību procesā bērniem ātri zūd koncentrēšanās spējas, kas var ietekmēt interesi par pašapkalpošanās prasmēm. Iespējams tādēļ visiem bērniem ir zems vai vidējs līmenis pašapkalpošanās prasmju kritērijos. Tikai Renārs un Emīlija ir ieguvuši katrs pa vienam augstam kritērijam, Renārs prot patstāvīgi ēst un, Emīlija ir apguvusi tualetes prasmes. Augstie rezultāti var balstīties uz to, ka šie bērni bērnudārzu apmeklē kopš janvāra mēneša. Šajā vecumposmā bērniem ir nepieciešams šīs prasmes pilnveidot ar rotaļu palīdzību, lai pēc iespējas vairāk bērni koncentrētos un iesaistītos pašapkalpošanās prasmju pilnveidē.

Tādēļ autore ierosina radošās rotaļas, lai sekmētu jaunākās pirmsskolas vecuma bērnu pašapkalpošanās prasmes.

2.3. Pētījuma norise

Radošās rotaļas bērniem sniedz fantāziju, spēju izpausties. Bērns radošajā rotaļā pēc savas izvēles var sākt un beigt rotaļu, mainīt sižetu, saturu. Līdz ar to autore secina, ka bērniem jaunākajā vecumposmā ir nepieciešamas radošās rotaļas, lai veicinātu bērnu attīstību pašapkalpošanās prasmēs. D.Dzintere un I.Stangaine akcentē, ka radošās rotaļas bērnam palīdz izprast sevi. (Dzintere, Stangaine, 2005, 107)

M.Montesori par būtisku uzskata bērna laiku no divarpus līdz četrus gadu vecumam par īpašu sajūtu laiku. Šajā vecumā bērna attīstībā ir sensitīvais periods, kura laikā bērni interesējās, kā izdarīt precīzas kustības un izpilda darbības ar lielāku izpratni. (Prudņikova, 2004, 30). Tādēļ šis ir īstais vecum posms, lai bērns kļūtu patstāvīgs un spētu pilnveidot pašapkalpošanās prasmes.

Darba autore balstoties uz pētījuma rezultātiem, izstrādā radošo rotaļu kopu pašapkalpošanās prasmju pilnveidē šādos kritērijos:

- Ģērbšanās kultūrā
- Ēšanas kultūrā
- Higiēnas kultūrā.

Tika izveidotas 10 radošās rotaļas (sk.1.pielikumā), no kurām autore apraksta trīs rotaļas.

1. **Radošā rotaļa (gatavošana)**, lai pilnveidotu ēšanas prasmes, vingrinot pirkstu sīko muskulatūru.

Skolotāja Miķeļdienas ietvaros bērniem stāsta, ka šie ir gada auglīgākie svētki, kas saistās ar rudens ražas ienākšanos. Bērni kopā ar skolotāju gatavo cepumu standziņas no kārtainās mīklas. Bērni rullē mīklu, ber garšvielas u.c. Fonā skanēja latviešu tautas dziesmas, kas atbrīvoja bērnus un radīja mājas sajūtu.

- Šīs radošās rotaļas laikā bērniem tika piedāvātas dažādas aktivitātes: rullēt, bērt, smērēt, locīt. Skolotāja kopīgi ar bērniem rullēja mīklu, sākumā demonstrējot bērniem un tad to darot kopā. Lai radoši attīstītu prasmes, bērni varēja izvēlēties, kādas darbības vēlas veikt. Tika piedāvātas dažādas garšvielas - dažādās krāsās, bērni izvēlējās tās patstāvīgi, un, trenējot pirkstu sīko muskulatūru, bēra garšvielas, smērēja olu ar otas palīdzību uz mīklu. Bērnos šīs darbības radīja prieku un interesi, Magnuss ar Renāru rullēja mīklu (sk.1.attēlā) ar lielu aizrautību un rūpību, Rūdolfš kula olu ar dakšu (sk.2.attēlā) piecas minūtes no vietas. Matīss smērēja sviestu ar nazi (sk.3.attēlā) un ar rokām veltnēja mīklu un to staipīja. Šis process bērnus nomierināja un, attīstīja pašapkalpošanas prasmes gatavošanā, kas ieinteresēja patstāvīgi ēst.

1.attēls. Rullē mīklu

2.attēls. Kuļ olu ar dakšu

3.attēls. Smērē sviestu

Bērniem tika piedāvātas dažādas citas aktivitātes, piemēram, bēšanas darbs ar karoti (sk.4.attēlā). Šis praktiskās dzīves darbs trenē karotes lietošanas prasmes, attīsta kustību koordināciju un koncentrēšanās spējas. Runājot par rudens ražas svētkiem, bērni iepazīna dažādus pākšaugus (zirņus, pupiņas, lēcas). Bērnam tiek piedāvāti divi trauki, viens no tiem ir pilns ar zirņiem, un tie ir novietoti uz paplātes ar karoti, šo darbu var izmantot kā bēšanas vingrinājumu (sk.4.attēlā). Bērns šajā darbībā trenē dzirdi, pirkstu sīko muskulatūru un locītavas pagriešanu. Pusdienās piedāvāt bērnam patstāvīgi ieliet zupu (sk.5.attēlā). Bēšanas darbs ļoti labi veicās Agatei un Renāram, tas liecina, ka bērnu vecuma nav nozīme, bet nozīme ir spējai respektēt bērnu un neiejaukties darbībā, ko bērns pats spēj izdarīt. Zupas ieliešana patika visiem bērniem, to bērni darīja ar lielu koncentrēšanos.

4.attēls. Zirņu bēšana

5.attēls. Zupas liešana

2. **Radošā rotaļa (ģērbšanās)**, lai pilnveidotu ģērbšanās prasmes. Prasmi pielietot radošā un praktiskā darbībā.

Skolotāja aplī ar bērniem runā par laikapstākļiem un bērniem palūdz paskatīties laikapstākļus pa logu. Pārrunā, ka ārā tuvojas rudens un jāizvēlas siltāks apģērbs – zeķes, jaka, bikses u.c.

- Šīs radošās rotaļas laikā bērniem tika piedāvāti apģērba gabali – jakas un džemperī. Bērni stāsta, kādas jakas viņiem ir uzvilktas un kādā krāsā ir tās. Skolotāja sāk dziedāt dziesmiņu un demonstrē, kā velk jaku ar dziesmas palīdzību:

*Labā roka ielien alā, izlien laukā otrā galā,
Kreisā roka ielien alā, izlien laukā otrā galā
Tagad galva ielien alā izlien laukā otrā galā
Rokas uzsauc galvai "Čau! Tu tik ātri galā jau?"*

Bērni izvēlās apģērba gabalu, izpilda, dzejolī minētās darbības vērojot skolotāju. Ja kādam bērnam neizdevās, skolotāja atkārtoja dziesmu un demonstrēja vēlreiz. Ar rotaļas palīdzību, bērni ieklausījās skolotājā, atkārtoja vārdus ‘izlien laukā otrā galā’. Netiešā darbībā bērni attīsta interesi par apģērba, veicina bērna prasmes apģērbt un noģērbt dažādus apģērbus.

Bērni pēc šīs rotaļas, ģērba lelles un paši ģērbās leļļu drēbēs, skandinot dziesmu.

Šo rotaļu ar interesi veica Emīlija, Rūdolfis, Magnuss un Agate. Rūdolfam no visiem bērniem izdevās viss labāk, lai gan Rūdolfis ir viens no jaunākajiem bērniem grupā.

Šāda veida rotaļu arī var veikt ar apavu tīrīšanu (sk.6.attēlā), ieinteresējot bērnus, vilkt apavus un tos kopt. Skolotāja bērniem izskaidro, ka dodoties ārā, apavi nosmērējās, tādēļ tie ir jākopj un jātīra. Skolotājai groziņā stāv kurpe un apavu kopšanas švamme, Skolotāja demonstrē apavu tīrīšanu, skaitot skaitāmpantiņu:

Švammīte un apavi tie ir īsti draudziņi,

Tīru es ar rociņām – viens, divi trīs.

Bērni ar lielu nepacietību steidzas tīrīt savus un skolotāju apavus. Šajā rotaļā tiek nostiprināta kustības koordinācija, pacietība un radīta interese par apaviem un to kopšanu.

6.attēls. Kurpju tīrīšana

3. Radošā rotaļa (tualetes prasmes), lai pilnveidotu higiēnas prasmes.

Bērns podiņu uztver kā rotaļlietu, tādēļ autore ar bērniem izspēlēja radošo rotaļu ar lellēm un podiņu. No rīta skolotāja novietoja podu spēļu zonā pie lellēm, bērni ienākot grupā, pamanīja, kā skolotāja liek lelli uz poda un ar to sarunājās „kolosāli, tev izdevās, es priecājos par tevi, lellīt”. Bērniem paskaidrojot, ka lelle mācās tualetes prasmes uz podiņa, un mums tai ir jāpalīdz.

Bērni dienas pirmo daļu neatkāpās no lelles, tie viņu ģērba, lika uz poda (sk.7.attēlā). Agate atnesa pati savu podu no vannas istabas, apsēdās blakus un pirmo reizi nokārtojās podiņā. Bērni atdarinot spēj netieši apgūt pašapkalpošanās prasmes caur rotaļām.

7.attēls. Tualetes prasmes

Autore secina, ka bērni jaunākajā pirmsskolas vecumposmā ir jāiedrošina ar motivējošiem vārdiem un jādemonstrē situācijas. Skolotājam ir speciāli jā sagatavo vide, kurā bērns jūtās droši un, šī vide atbilst bērna vajadzībām. Pedagogam ir jābūt kā nemanāmam bērna palīgam, kurš bērnu māca mācot, nevis paskaidrojošs.

Bērns nepārtraukti pēta un atdarina pieaugušos, tādēļ izpildot dažādas darbības, mēs bērnu mācām, nepaskaidrojot šīs pašapkalpošanās prasmes. Grupas ikdienā bērns izvēlēsies jebkādu radošo rotaļu, kas atbilst viņa pašreizējām interesēm. Kādu dienu tās var būt saistītas ar ģērbšanās prasmēm, bet kādu ar higiēnas prasmēm, tas atkarīgs no bērna vajadzībām.

Bērnam ir jājūt atbalsts no pedagoga jebkurā situācijā un darbībā, ko bērns tajā mirklī dara. Tādēļ autore ne tikai radošajās rotaļās, bet arī praktiskajā darbā ar bērniem atbalstīja un iedrošināja tos ar motivējošiem vārdiem. Autore secina, ka liela nozīme bērnam ir attīstīt pirkstu sīko muskulatūru, kustību koordināciju, lai spētu veikt pašapkalpošanās prasmes patstāvīgi.

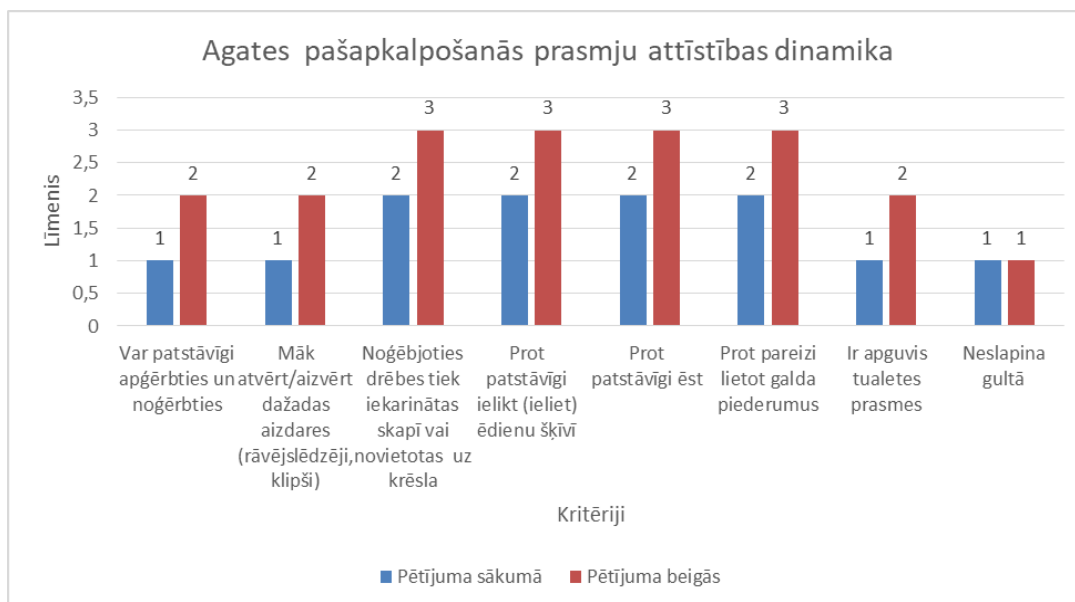
Pētot astoņus bērnus, autore secina, ka viss labāk no radošajām rotaļām bērniem patika gatavot. Šajā procesā bērni varēja būt radoši un patiesi, veltot vairākas minūtes vienai nodarbei, bēšanai, rullēšanai, smērēšanai. Šajā rotaļā bērni sekmēja pacietību, gaidot gatavos cepumus. Katru nedēļu gatavojot, bērniem attīstījās pirkstu kustība un satvēriens.

Nākamajā nodaļā darba autore apkopoja pētījuma rezultātu analīzi katram no bērniem.

2.4. Pētījuma rezultātu analīze

Lai uzskatāmāk atspoguļotu veiktā pētījuma rezultātus, autore ir izveidojusi grafikus, kuros ir atspoguļoti, katra grupas bērna pašapkalpošanās prasmju attīstības dinamika pētījuma perioda sākumā un beigās. Grafikos attēlotie rezultāti uzskatāmi parāda tos kritērijus, ar kuriem bērni tiek galā, salīdzinoši vieglāk, un kas sagādā grūtības.

Agates pašapkalpošanās prasmju attīstības dinamika ir atspoguļota 8. attēlā.

8. attēls Agates pašapkalpošanās prasmju attīstības dinamika.

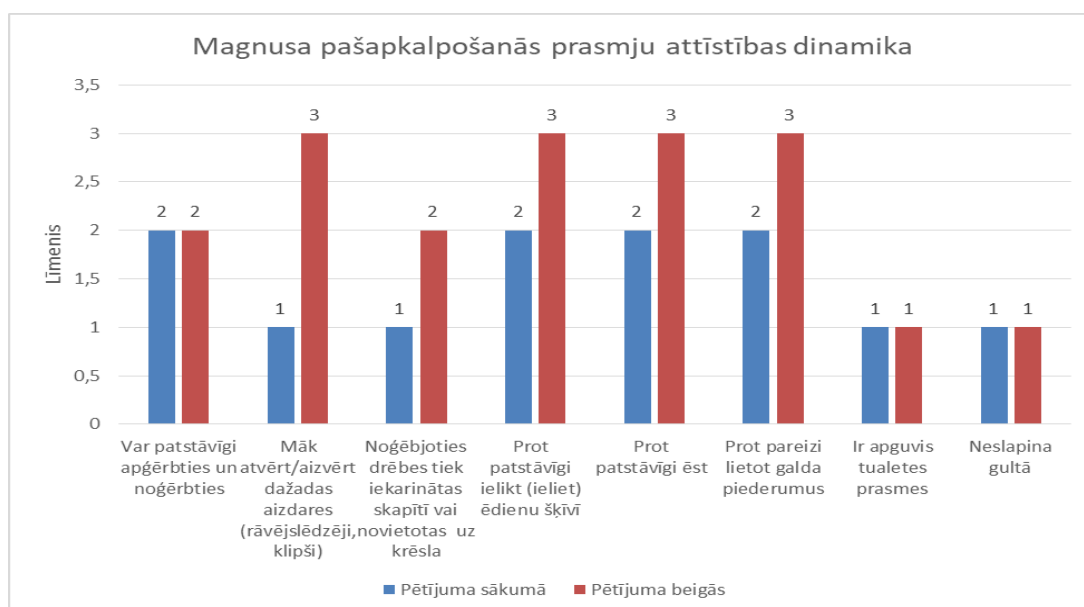
Kā redzams, pētījuma sākumā Agatei vislielākās grūtības sagādāja patstāvīgi ģērbties un noģērbties, atvērt un aizvērt dažādas aizdares un tualetes apmeklējuma prasmes. Tāpat Agatei grūtības sagādāja ēdiena ievietošana šķīvī. Savukārt vislabāk Agatei, pētījuma sākumā, padevās patstāvīgi ēst. Pētījuma sākumā Agatei visi pašapkalpošanās prasmju kritēriji bija vidējā līmenī.

Kā redzams 8. attēlā pētījuma beigu posmā Agatei uzlabojās visi pašapkalpošanās prasmju kritēriju rādītāji. Autore vēlas izcelt Agates ēšanas kultūras prasmes, patstāvīgi ieliet ēdienu šķīvī, kas sekmē Agates rūpes pašai pret sevi, kā arī higiēnas prasmes „lellīte uz podiņa” rotaļā, kura laikā Agate izrādīja interesi par tualetes prasmēm.

Raksturojot Agates aktivitātes radošajās rotaļās, autore vēlas minēt, ka Agate ar lielu prieku piedalījās gan grupā organizētajās, gan arī interešu centros piedāvātajās aktivitātēs, kas saistās ar sīkās pirkstu muskulatūras attīstīšanu.

Autore secina, ka Agates četros pašapkalpošanās iemaņu kritērijos ir pozitīva dinamika, kas ir ļoti labs rādītājs.

Magnusa pašapkalpošanās prasmju attīstības dinamika ir atspoguļota 9. attēlā.

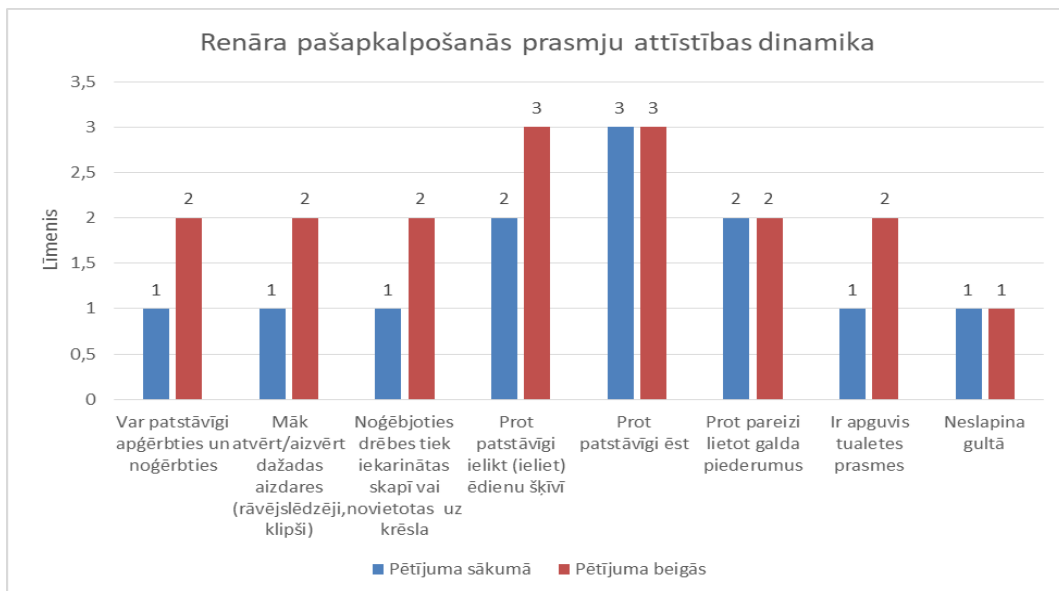
9. attēls Magnusa pašapkalpošanās prasmju attīstības dinamika

Pētījuma sākumā Magnusam sagādāja grūtības aizvērt dažādas aizdares – rāvējslēdzēji un kurpju klipši, prasmes noģērbties un novietot drēbes paredzētajā vietā un apgūt tualetes prasmes. Pētījuma beigās Magnusam uzlabojās pašapkalpošanās prasmes piecos kritērijos:

- Māk atvērt/aizvērt dažādas aizdares (rāvējslēdzēji, klipši)
- Noģērbjoties drēbes tiek iekarinātas skapī vai novietotas uz krēsla
- Prot patstāvīgi ielikt (ieliet) ēdienu šķīvī
- Prot patstāvīgi ēst
- Prot pareizi lietot galda piederumus.

Raksturojot Magnusa aktivitātes radošajās rotaļās, autore vēlas atzīmēt, ka Magnuss aktīvi un ar lielu interesi piedalījās kulinārijas rotaļās, kurpju tīrīšanā, kā arī bēršanas darbā. Magnuss bija viens no nedaudzajiem grupas bērniem, kas bērnu dārzu apmeklē regulāri-neizlaižot nevienu dienu. Arī Magnusa vecāki izrādīja lielu interesi par pašapkalpošanās prasmju nozīmīgumu, un tā attīstīšanas iespējām minot, ka arī mājās cenšas nedarīt visu dēla vietā, bet palīdzēt un paskaidrot darbības, kas nepadodas.

Renāra pašapkalpošanās prasmju attīstības dinamika ir atspoguļota 10. attēlā.

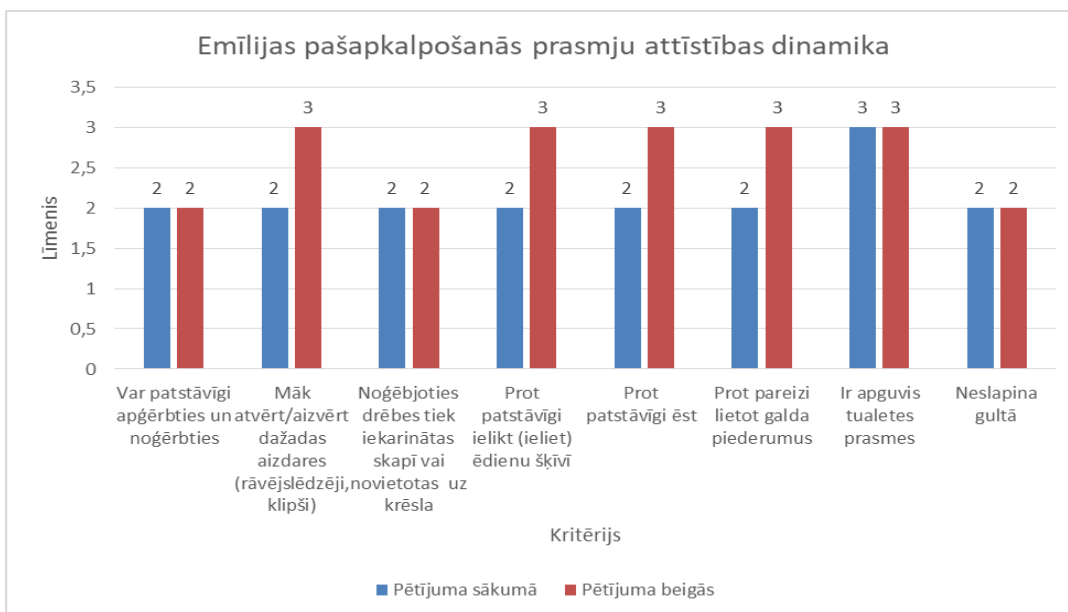

10. attēls Renāra pašapkalpošanās prasmju attīstības dinamika

Kā redzams 10. attēlā, pētījuma sākumā Renāram vissliktāk padevās patstāvīgi apģērbties un noģērbties, aizvērt un atvērt dažādas aizdares, drēbes novietot tām paredzētajā vietā un tualetes prasmes. Renārs bija viens no tiem bērniem, kas ļoti ātri un viegli padevās prasmju attīstīšanā. Autore pārlicinājās, ka nevis darot visu bērna vietā, bet atbalstot, iedrošinot un rādot personīgo, piemēru, bērns pats ir ieinteresēts patstāvīgi ģērbties, novietot drēbes tām paredzētajā vietā, ir galvenais priekšnoteikums bērnu pašapkalpošanās prasmju attīstības veicināšanā.

Pētījuma beigu posmā Renāram ir vērojama pozitīva dinamika piecos kritērijos, no kuriem divi kritēriji ir novērtēti ar “3” punktiem. No radošajām rotaļām Renāram visvairāk patīk riekstu grupēšana”.

Emīlijas pašapkalpošanās prasmju attīstības dinamika ir atspoguļota 11. attēlā.

11. attēls Emīlijas pašapkalpošanās prasmju attīstības dinamika

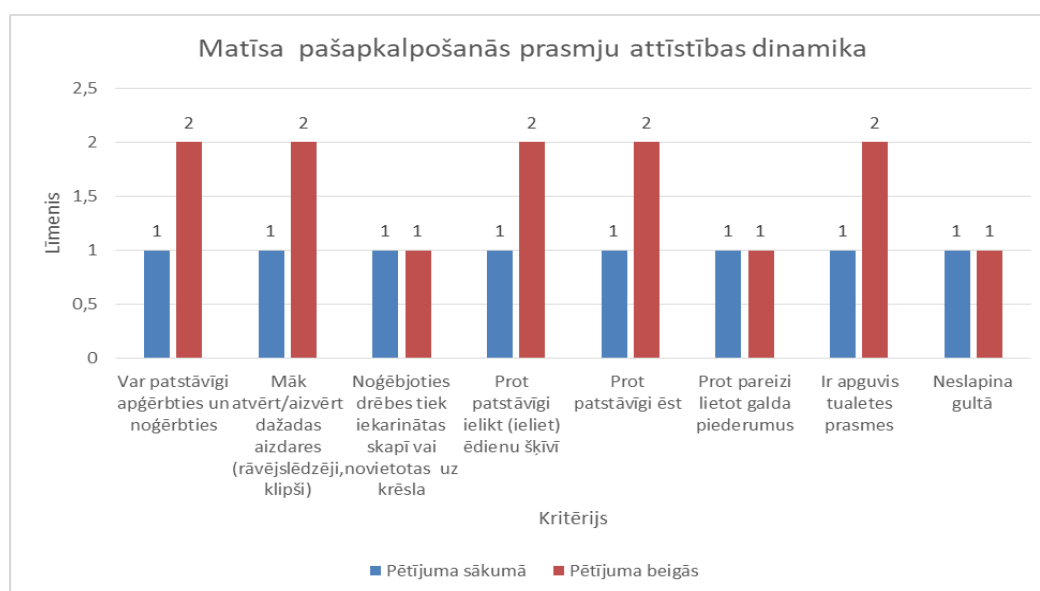
Kā redzams 11. attēlā, Emīlijai pētījuma sākumā visi pašapkalpošanās prasmju kritēriju tika novērtēti ar 2 ballēm. Pētījuma beigās Emīlijai uzlabojās pašapkalpošanās prasmju līmenis tādos kritērijos kā:

- Māk atvērt/aizvērt dažādas aizdares (rāvējslēdzēji, klipši)
- Prot patstāvīgi ielikt (ieliet) ēdienu šķīvī
- Prot patstāvīgi ēst
- Prot pareizi lietot galda piederumus.

No radošajām rotaļām Emīlijai visvairāk patika makaronu vēršana.

Autore secina, ka Amēlijas pašapkalpošanās prasmes pētījuma periodā vērtējamas kā labas un dinamika ir pozitīva.

Matīsa pašapkalpošanās prasmju attīstības dinamika ir atspoguļota 12. attēlā.

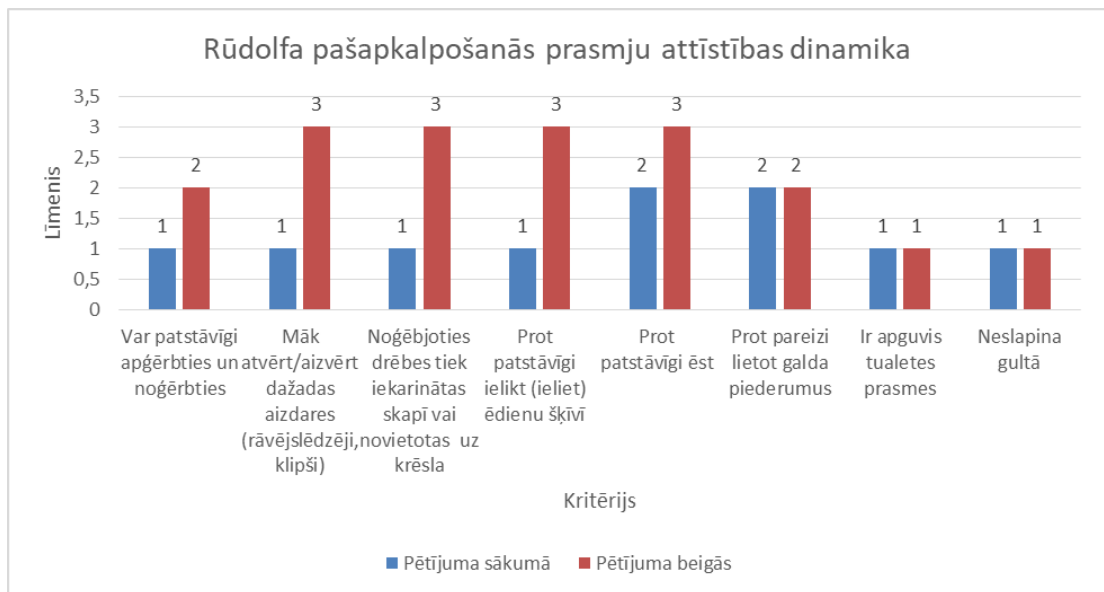

12.attēls. Matīsa pašapkalpošanās prasmju attīstības dinamika

Pētījuma sākumā Matīsam ļoti grūti gāja ar koncentrēšanās spējām. Matīsa pašapkalpošanās prasmju kritēriju līmenis bija zems. Noģērbšanās, salīdzinoši, padevās grūti. Arī patstāvīgi ieliet ēdienu šķīvī un, patstāvīgi ēst pētījuma sākumi bija grūti. Kopumā Matīsa pašapkalpošanās prasmes pētījuma beigās vērtējamas kā vidējas, un pētījuma beigu posmā pozitīva dinamika tika novērota piecos kritērijos: Matīss izrādīja interesi patstāvīgi ģērbties un atvērt dažādas aizdares, ieliet ēdienu un patstāvīgi ēst, divu mēnešu laikā Matīss apguva tualetes prasmes un vairs nevelk pamperu.

Matīss negribīgi piedalījās radošajās rotaļās, jo uzdevumi viņam šķita sarežģīti un grūti veicami, kas prasa lielu koncentrēšanos un uzmanību, bet pēdējās rotaļās jau padevās labāk sīkās motorikas darbības.

Rūdolfas pašapkalpošanās prasmju attīstības dinamika ir atspoguļota 13. attēlā.

13.attēla. Rūdolfā pašapkalpošanā prasmju dinamika

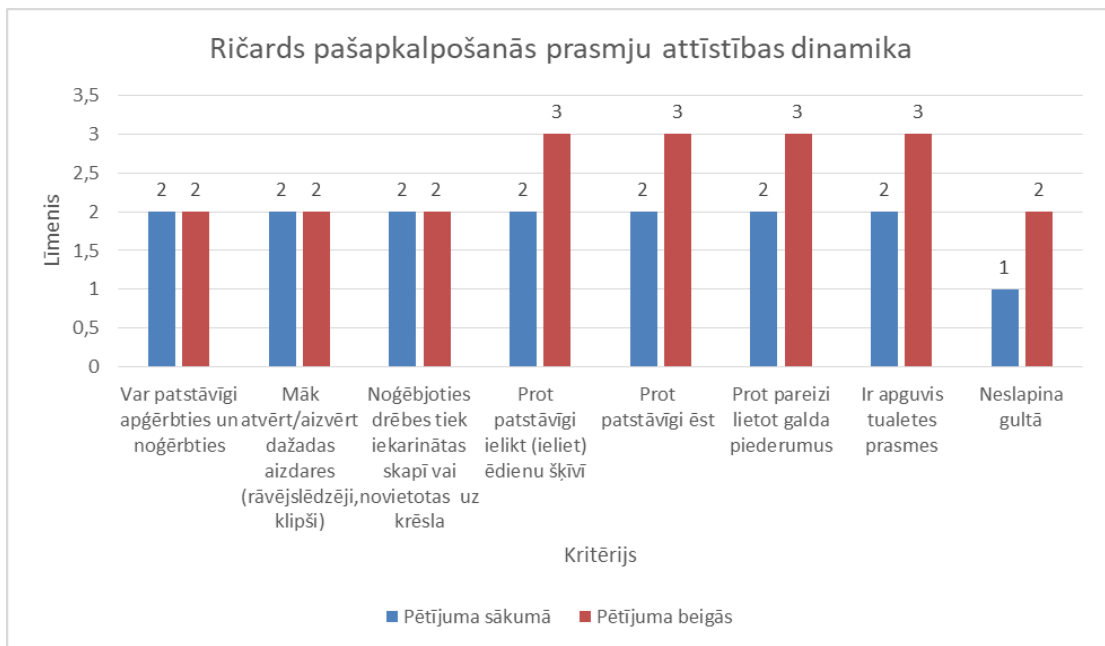
Rūdolfā pētījuma sākumā visaugstākos rādītājus uzrādīja tādos kritērijos kā: prot patstāvīgi ēst un, prot pareizi lietot galda piederumus. Kā jau visiem bērniem vislielākās grūtības arī Rūdfā sagādāja gērbšanās kultūra un tualetes prasmes.

Pētījumā Rūdfā ir viens no astoņiem bērniem, kurš uzrādīja augstākos rezultātus divu mēnešu laikā. Rūdfā bērnodārzū apmeklē kopš maija mēneša un ir viens no jaunākajiem bērniem grupā. Rūdfā uzlabojās no zema līmeņa un augstu līmeni trīs pašapkalpošanās prasmes: Māk atvērt un aizvērt dažādas aizdares, noģērbjoties, drēbes tiek noliktas konkrētā vietā un prot patstāvīgi ielikt ēdienu šķīvī, kas ir augsts rādītājs Rūdfā attīstības dinamikā.

Rūdfā ļoti patika piedalīties organizētajās un brīvajās radošajās rotaļās.

Rūdfā pašapkalpošanās prasmju dinamika vērtējama, kā ļoti veiksmīga.

Ričarda pašapkalpošanās prasmju attīstības dinamika ir atspoguļota 14. attēlā.

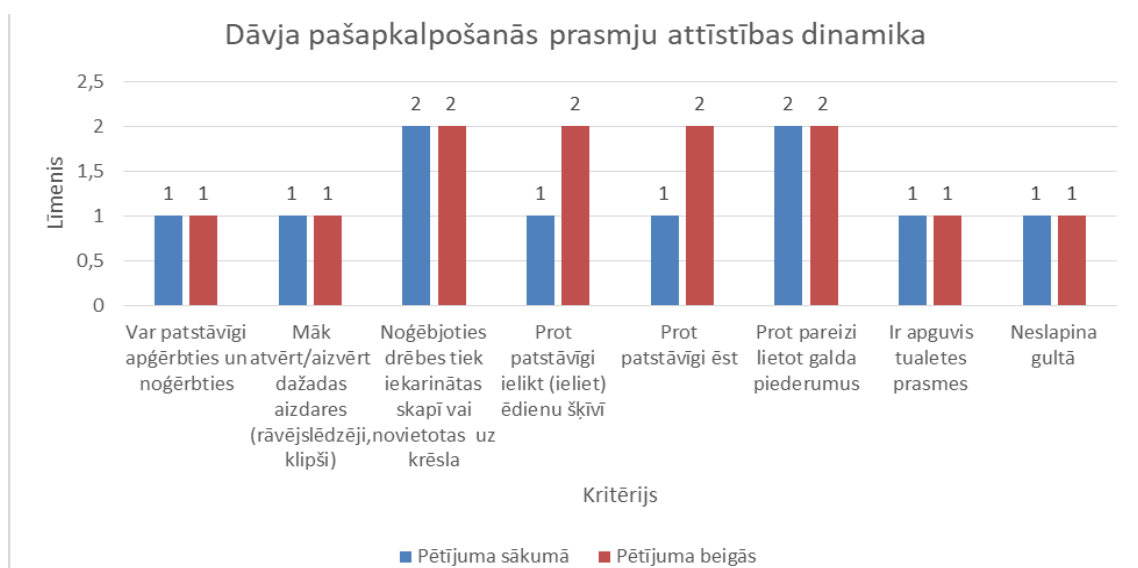

14.attēls. Ričarda pašapkalpošanās prasmju attīstības dinamika

Vienīgais kritērijs, kurš pētījuma sākumā Ričardam padevās, salīdzinoši grūtāk, ir higiēnas kultūrā – neslapina gultā. Iespējams, ka to ietekmēja arī zēna raksturs, kas visu ir pieradusi darīt ļoti rūpīgi un lēnām, nesteidzoties. Ričards izrāda neapmierinātību, ja viņai kaut kas nepadodas. Pētījuma beigu posmā Ričardam ir visaugstākais novērtējums četros kritērijos. Ēšanas kultūras kritērijos Ričardam ir augstākais līmenis, kā arī Ričards ir apguvis tualetes prasmes.

Autore vēlas atzīmēt, ka Ričards grupiņā ir viens no vecākajiem bērniem (2,9 gadi), un izvēlētie kritēriji zēnam nesagādāja nekādas grūtības. Ričards labprāt un aktīvi piedalījās gan organizētajās, gan brīvajās radošajās rotaļās. Vecāki minēja, ka mājās Ričards ir vēlējis tīrīt apavus un vērt makaronus.

Dāvja pašapkalpošanās prasmju attīstības dinamika ir atspoguļota 15. attēlā.

15.attēls. Dāvja pašapkalpošanās prasmju dinamika

Pētījuma sākuma posmā Dāvim zems līmenis bija sešos kritērijos no astoņiem. Dāvis ir ļoti pedantisks, zēnam ir ļoti svarīgi, ka katra lieta ir novietota īstajā vietā. Iespējams, tādēļ pētījuma sākumā Dāvim viss labāk izdevās novietot drēbes skapī vai uz krēsla. Pozitīva dinamika pētījuma beigu posmā tika novērota kopumā divos kritērijos: prot patstāvīgi ielikt ēdienu šķīvī un, prot patstāvīgi ēst. Dāvis bērnodārzu apmeklēja kopš augusta sākuma, iespējams, tādēļ šie pētījuma rezultāti ir šādi, jo Dāvis vēl nebija adaptējies un iejuties grupas vidē. Vēl divas nedēļas no pētījuma perioda Dāvis neapmeklēja PII. Pašapkalpošanās prasmju attīstības dinamika kopumā vērtējama kā zema.

Autore secina, ka veiktais pētījums apstiprina to, ka radošās rotaļas, it sevišķi rotaļas, kas saistītas ar sīkās pirkstu muskulatūras attīstības veicināšanu, veicina bērnu pašapkalpošanās prasmju attīstību. Piedāvājot bērniem aizraujošas rotaļnodarbības, bērni tiek sagatavoti darbam ar citiem materiāliem. Ikdienas steigā vecākiem un pedagogiem ir jāatceras, ka bērns spēj patstāvīgi darīt dažādas darbības pats, tikai mums jādod bērnam ir laiks un iespēja. Šādā veidā bērns patstāvīgi attīsta sīkās motorikas, redzes, dzirdes un domāšanas, uzmanības, kas palīdz attīstīt pašapkalpošanās prasmes. Pedagogiem un vecākiem ir jāveido bērnam vide, kurā bērns var radoši domāt un izpausties, lai būtu iespēja būt atkarīgam no citiem.

Secinājumi

1. Pašapkalpošanās prasmju apguve ļauj paplašināt bērnu priekšstatus un zināšanas par apkārtējām lietām, attīstīt valodu, smalko motoriku un redzes–motorikas koordināciju, formē prasmi izpildīt darbības atdarināšanai un mutiskai instrukcijai, orientēties uz paraugu, ievērot noteiktu darbību secīgumu.
2. Pašapkalpošanās prasmju pārzināšana (prasme apgērbties un noģērbties, apkopt sevi, lietot tualeti, patstāvīgi ēst utt.) tieši ietekmē bērna pašnovērtējumu, esot par svarīgu soli ceļā uz viņa neatkarību.
3. Pirms attīstīt pašapkalpošanās prasmi, nepieciešams izveidot vidi, lai bērnam apkārt būtu sadzīves priekšmeti un to kopijas – rotaļlietas, izmantot spēles, kas vērstas uz prasmes apmācības netiešiem paņēmieniem. Sagatavošanās pašapkalpošanās prasmes apgūšanai jānotiek spēlē - rotaļās.
4. Pirkstu spēles un rotaļas sistemātiski attīsta smalkās motorikas kustību koordināciju un palīdz sagatavot bērna roku dzīvē nepieciešamu kustību veikšanai, kas ir tieši saistīts ar pašapkalpošanās prasmju veikšanas spējām.
5. Radošajās rotaļās bērns apgūst prasmes, mācās tās izmantot praksē, tādējādi veidojas prasmes. Rotaļas organizē un disciplinē bērna kustības, attīsta fiziskās dotības. Rotaļas veicina gribas īpašību – neatlaidības, mērķtiecības u.c. veidošanos un attīstību.
6. Radošo rotaļu metodikas izmantošana ir vispiemērotākais metodiskais paņemiens pašapkalpošanās prasmju veicināšanai un attīstībai.
7. Pašapkalpošanās prasmju nepilnīgā pielietošana bērniem traucē un ietekmē pedagoģisko procesu PII, tādēļ ir jāizstrādā metodiskais materiāls bērnu pašapkalpošanās prasmju veicināšanā.
8. Būtiska nozīme ir pedagogu un bērnu vecāku sadarbībai bērnu pašapkalpošanās prasmju attīstības veicināšanā.
9. Pētījuma sākumā izvirzītā **hipotēze**- 2-3 gadīgu bērnu pašapkalpošanās prasmes radošajās rotaļās tiek sekmētas, ja pedagogs rosinās un iedrošinās bērnus patstāvīgi veikt ar pašapkalpošanās procesiem saistītās aktivitātes un radīs vecumposmam atbilstošu vidi šo prasmju attīstības veicināšanai, ir **apstiprinājies**.

Izmantotās literatūras saraksts

1. Autoru kolektīvs. (1988). *Ģimenē aug bērns*. Rīga: Zvaigzne ABC.
2. Developing a provincial early childhood learning strategy. Literature review. (2011). Early Childhood Learning Division, Department of Education. Retrieved from http://www.ed.gov.nl.ca/edu/earlychildhood/literature_review.pdf
3. Dzintere D. (2001) Bernības pavadone un dzīvesveids.//pirmsskolas izglītība, - Nr.3 – 32 lpp.
4. Dzintere, D., Stangaine, I. (2005). *Rotaļa - bērna dzīvesveids*. Rīga: RaKa.
5. Dzintere, D., Stangaine, I. (2007). *Rotaļa bērna dzīvesveids*. Rīga: RaKa.
6. Golubina, V. (2007). *Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata*. Rīga: Izglītības soļi.
7. Kasparoviča, E. (2005). *Rotaļa kā socializācijas līdzeklis* Pirmsskolas izglītība, 2, 28-29.
8. Korotajeva, E.V., & Svyattseva, A.V. (2016). Initiative development in preschool children. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 233, 280-286.
9. Learning to play and playing to learn: Getting ready for school. (2011). Retrieved from https://www.beststart.org/resources/hlthy_chld_dev/pdf/school_readiness_english_fnl.pdf
10. Lieģeniece, D. (1992). *Bērns - pasaulē, pasaule - bērņā*.- Rīga: Zvaigzne.
11. Lieģeniece, D. (1996). *Kopveseluma pieeja 5-7 gadus veca bērna audzināšanā*. Liepāja: Liepājas Pedagoģiskā augstskola.
12. Lieģeniece, D. (1999). *Kopveseluma pieeja audzināšanā*. Rīga: Raka.
13. Ļublinska A.(1979) Bērnu psiholoģija. Rīga: Zvaigzne.
14. Plotnieks I.(1988) Psiholoģija ģimene. - Rīga: Zvaigzne.
15. Pļaveniece, M., Škuškovnika, D. (2002). *Sociālā psiholoģija pedagogiem*. Rīga: RaKa.
16. Prudņikova, I.(2004). *Montesori pedagoģija ikdienā*. Rīga:RaKa.
17. Strategies for Helping Pre-School and School - Age Children Develop Self-Help Skills in the Inclusive Child Care Setting. Retrieved from http://extensiononline.tamu.edu/online_course_material/Course610/file/selfhelpscript.pdf
18. Sussman, K.S. (2012). The importance of play in the preschool classroom. *Texas Child Care Quarterly*, 36(3), 1-8.
19. Svence, G. (1999). *Attīstības psiholoģija*. - Rīga: Zvaigzne ABC.
20. Špona, A. (2001). *Audzināšanas teorija un prakse*.- Rīga: RaKa.

21. Špona, A. (2015). *Bērna sasniegumu veicināšana pirmsskolā*. - Rīga: SIA „Izdevniecība RaKa.
22. Tominey, S., & Rivers, S.E. (2012). Social-emotional skills education in the state of Connecticut: Current Practice and implications for child development. Retrieved from http://ei.yale.edu/wp-content/uploads/2013/06/Social-Emotional_Skills_CT_Yale.pdf
23. Выготский, Л.С. (2007). *Детская психология*. - М.: ВЛАДОС.
24. Дамарад, (2016) Некоторые подходы к организации процесса обучения навыкам самообслуживания дошкольников с тяжелыми множественными нарушениями /Н.А.Дамарад, О.В.Мамонько //Специальное образование: профессиональный дебют: Материалы VII Республиканской студенческой научно-практической конференции (смеждународным участием)
25. Гаманович, В. Э. Научно-теоретические основы формирования социально-бытовой компетентности младших школьников с нарушениями зрения / В. Э. Гаманович // Соціально-психологічні проблеми тифлопедагогки. Збірник наукових праць. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – Випуск 5 (13). – 8 с.
26. Моржина, Е. В. Формирование навыков самостоятельности на занятиях и дома / Е. В. Моржина. – М.: Теревинф, 2006. – 40 с.
27. Селиванов, В. С. Основы общей педагогики: теория и методика воспитания : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. С. Селиванов ; под ред. В. А. Сластенина. М. : Академия, 2000. 336 с.
28. Шинкаренко, В. А. Трудовое обучение и воспитание учащихся вспомогательной школы :учеб. пособие / В. А. Шинкаренко. – Минск : Университетское, 1990. – 144 с.
29. Козлова, С.А. (2011). *Дошкольная педагогика*. - М.: Академия.
30. Эльконин, Д. (2008). Воспитательное значение сюжетной ролевой игры. *Дошкольное воспитание*, 8, 17-23.

PIELIKUMI

Rotaļu kopa pašapkalpošanās prasmju attīstības sekmēšanai

Rotaļas nosaukums	Mērķis	Neliels rotaļu apraksts
1. Ģērbjamies paši	Patstāvīgi uzvilkt apģērbu.	Skolotāja dzied dziesmu par ģērbšanos un velk apģērbu, bērni atdarina dzirdētās kustības.
2. Tīras kurpītes	Kopt savus apavus, trenēt pirkstu sīko muskulatūru un rokas locītavu.	Skaitāmpantiņu pavadībā bērni tīra kurpes ar švammi.
3. Palīdzi lellei apģērbties	Pilnveidot prasmi atpazīt apģērbu. Sekmēt bērna prasmes apģērbt un noģērbt dažādu apģērbu.	Bērni grupas ikdienā spēļu stūrī spēlējās ar lellēm, tām virsī ģērbj kleitas un jakas. Bērni mācās pašapkalpošanās prasmes, atdarinot sevi.
4. Cepam lielu, cepam mazu	Nostiprina ēšanas prasmes un galda kultūru.	Bērni rullē mīklu, ber dažādas garšvielas, smērē sviestu, veido dažādu formu cepumus.
5. Riekstu šķirošana	Attīsta kustību koordināciju un koncentrēšanās spējas.	Groziņā ir novietoti trīs trauki, vienā no tiem ir divu šķirņu dažādi rieksti, un pārējie divi ir tukši. Bērns šķiro šos riekstus, vienā traukā liek lielos riekstus, otrā mazos riekstus. Izber uz galda un šķiro tur kaudzītēs.
6. Vāru, vāru putru	Rosina bērnu gatavot un radoši domāt, pašapkalpošanās prasmes.	Bērni vienā rokā tur karoti un otrā vāciņu, ar karoti pieskaras vākam un imitē putras vārīšanu, pēc tam imitē putras ēšanu ar koka karoti.
7. Makaronu vēršana uz stieples	Attīstīt radošo pieeju, ļaut izpausties bērnam.	Bērni dziesmas pavadībā uz mīkstas stieples ver taisnus makaronus ar caurumiem. Bērniem ir jāizveido pēc iespējas garāks tornis dziesmas laikā.
8. Lellīte uz podiņa	Personīgā higiēna.	Bērni izspēlē dzīves ainas – lellī sēdina uz podiņa, noņem nost un paslavē, vai atdarina skolotāju, kad kāds bērns ir nokārtojies.
9. Līmē uz podiņa	Atpazīt savas lietas, veidot interesi apgūt tualetes prasmes.	Skolotāja bērniem iedod bildes, kādas katram bērnam ir pie skapīša, lai katrs bērns tās uzlīmē uz podiņa un pēc tam atpazīst, ka tas pieder viņam.
10. Krāsošana	Prast atpazīt savas personīgās lietas, vingrināt atmiņu.	Bērniem tiek lasīta pasaciņa par zaķi, kuram bija daudz podu, un viņš tos visus nevarēja atrast. Kamēr bērni klausās pasaku, skolotāja palīgs izvieto bērna bodus pa grupiņu. Katram bērnam ir jāatrod savs pods ar bildi un jāaiznes uz tualeti.

GALVOJUMS

Es, _____

apliecinu, ka darbs izstrādāts atbilstoši zinātniskās ētikas principiem.

Darbā izmantotā literatūra u.c. avoti norādīti literatūras u.c. avotu sarakstā.

Dažāda veida informācijai (atziņām, citātiem, attēliem, tabulām u.c.), kas iegūta no minētajiem avotiem, pētnieciskajā darbā un tā pielikumos norādītas atsauces.

Darba autors

(vārds, uzvārds, paraksts)

Datums: _____

IZZINĀ PAR AIZSTĀVĒŠANU

Kvalifikācijas darbs

LU _____ (fakultāte)

Ar savu parakstu apliecinu, ka darbs izstrādāts patstāvīgi.

Darba autors _____

(vārds, uzvārds, paraksts)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Darba zinātniskais vadītājs _____

(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds, paraksts)

Kvalifikācijas darbs aizstāvēts

Pārbaudījuma komisijas 20____.gada _____

sēdē, protokola Nr. _____, vērtējums _____ (_____)

Valsts pārbaudījuma komisijas priekšsēdētājs

(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds)

(paraksts)